

คู่มือการประชาสัมพันธ์
“โครงการเงินทุนสถาบันพระมหากษัตริย์”
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖

รวบรวมโดย...สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์

กรมประชาสัมพันธ์

คำนำ

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๖ กรมประชาสัมพันธ์ได้รับงบประมาณให้ดำเนินโครงการประชาสัมพันธ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบพระราชกรณียกิจ พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจกรรมของกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อเทิดพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์ได้รับมอบหมายให้จัดทำคู่มือประชาสัมพันธ์โครงการประชาสัมพันธ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์นี้ขึ้น เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ของกรมประชาสัมพันธ์ใช้เป็นแนวทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

คู่มือ ฯ นี้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ พระราชกรณียกิจ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์ ขอขอบคุณท่านอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา และหวังว่า คู่มือโครงการประชาสัมพันธ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์นี้ จะเป็นประโยชน์กับผู้ปฏิบัติงานในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อไป.

สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์

สารบัญ

	หน้า
รายพระนามพระมหากษัตริย์ไทย	๔
พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	๑๓
พระราชกรณียกิจในประเทศ	๒๐
• ด้านการศึกษา	๒๒
• ด้านยุติธรรม	๒๔
• ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๒๔
• ด้านศาสนา	๒๕
• ด้านการแพทย์และสาธารณสุข	๒๖
• ด้านศิลปกรรมและการกีฬา	๒๗
• โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	๓๐
• เสรฐจุฬกิจพอเพียง	๔๕
พระราชกรณียกิจต่างประเทศ	๔๘
พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๕๐
พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๕๘

รายพระนามพระมหากษัตริย์ไทย

ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ และปกครองประเทศสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยโบราณ คำว่า "กษัตริย์" แปลว่า นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ในสมัยกรุงสุโขทัย มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์จะมีพระนามขึ้นต้นว่า "พ่อขุน" มีความใกล้ชิดระหว่างกษัตริย์กับประชาชนมาก หลังจากรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแล้ว พระมหากษัตริย์สุโขทัยมีพระนามขึ้นต้นว่า "พญา" เพื่อยกฐานะพระมหากษัตริย์ให้สูงขึ้น ในรัชกาลพญาลิไท พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เฟื่องฟูมาก จึงมีแนวคิดธรรมราชา ตามคติพุทธขึ้นมา ทำให้พระนามขึ้นต้นของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่รัชกาลพญาลิไท เรียกว่า "พระมหาธรรมราชา" ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้รับคติพราหมณ์มาจากขอม เรียกว่า เทวราชา หรือ สมมติเทพ หมายถึงพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทพมาอวตารเพื่อปกครองมวลมนุษย์ ทำให้ชนชั้นพระมหากษัตริย์มีสิทธิอำนาจมากที่สุดในอาณาจักร และห่างเหินจากชนชั้นประชาชนมากขึ้น คำขึ้นต้นพระนามเรียกว่า "สมเด็จพระ" หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย พระราชอำนาจด้านการปกครองถูกโอนมาเป็นของรัฐบาล พลเรือนและทหาร พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจผ่านฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

ลำดับเวลาและเปรียบเทียบ - [จุลศักราช](#) - [รัตนโกสินทรศก](#) - [พุทธศักราช](#) - [คริสต์ศักราช](#)

สมัยสุโขทัย					
ลำดับ	รายพระนาม	จุลศักราช	พุทธศักราช	คริสต์ศักราช	รวมปี ครองราชย์
(๑) ราชวงศ์พระร่วง (๑๒๐ ปี โดยทับเหลื่อมกับสมัยอยุธยา ๒๓ ปี)					
๑	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (พ่อขุนบางกลางหาว)	๕๓๑-๖๔๑	๑๗/๙๒-๑๘๒๒	๑๒๔๙-๑๒๗๙	๓๐ ปี
๒	พ่อขุนบานเมือง	๖๔๑-๖๔๑	๑๘๒๒-๑๘๒๒	๑๒๗๙-๑๒๗๙	๑ ปี
๓	พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ่อขุนรามราช)	๖๔๑-๖๖๐	๑๘๒๒-๑๘๔๑	๑๒๗๙-๑๒๙๘	๑๙ ปี
๔	พระยาเลอไทย	๖๖๐-๖๘๕	๑๘๔๑-๑๘๖๖	๑๒๙๘-๑๓๒๓	๒๕ ปี
๕	พระยารัษฎาธิราช	๖๘๕-๗๐๙	๑๘๖๖-๑๘๙๐	๑๓๒๓-๑๓๔๗	๒๔ ปี
๖	พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท)	๗๐๙-๗๓๐	๑๘๙๐-๑๙๑๑	๑๓๔๗-๑๓๖๘	๒๑ ปี
๗	พระมหาธรรมราชาที่ ๒ (สือไท)	๗๓๐-๗๖๑	๑๙๑๑-๑๙๔๒	๑๓๖๘-๑๓๙๙	๓๑ ปี
๘	พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (ไสสือไท)	๗๖๑-๗๘๑	๑๙๔๓-๑๙๖๒	๑๔๐๐-๑๔๑๙	๑๙ ปี
๙	พระมหาธรรมราชาที่ ๔ (บรมपाल)	๗๘๑-๘๐๐	๑๙๖๒-๑๙๘๑	๑๔๑๙-๑๔๓๘	๑๙ ปี

สมัยอยุธยา					
ลำดับ	รายพระนาม	จุลศักราช	พุทธศักราช	คริสต์ศักราช	รวมปี ครองราชย์
(๒) <u>ราชวงศ์อู่ทอง</u> (ครั้งที่ ๑, ๒๐ ปี)					
๑	<u>สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑</u> (อู่ทอง)	๓/๑๒-๓/๓๑	<u>๑๘๙๓-๑๙๑๒</u>	<u>๑๓๕๐-๑๓๖๙</u>	๒๐ ปี
๒	<u>สมเด็จพระรามาเมศวร</u>	๓/๓๑-๓/๓๒	<u>๑๙๑๒-๑๙๑๓</u>	<u>๑๓๖๙-๑๓๗๐</u>	ครั้งที่ ๑ ไม่ถึง ๑ ปี
(๓) <u>ราชวงศ์สุพรรณภูมิ</u> (ครั้งที่ ๑, ๑๘ ปี)					
๑	<u>สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑</u> (พะงั่ว)	๓/๓๒-๓/๕๐	<u>๑๙๑๓-๑๙๓๑</u>	<u>๑๓๗๐-๑๓๘๘</u>	๑๘ ปี
๒	<u>พระเจ้าทองลั่น</u> (เจ้าทองจันท)	๓/๕๐-๓/๕๐	<u>๑๙๓๑-๑๙๓๑</u>	<u>๑๓๘๘-๑๓๘๘</u>	ครองราชย์เพียง ๓ วัน
(๒) <u>ราชวงศ์อู่ทอง</u> (ครั้งที่ ๒, ๒๑ ปี รวม ๔๑ ปี)					
๓	<u>สมเด็จพระรามาเมศวร</u>	๓/๕๐-๓/๕๓	<u>๑๙๓๑-๑๙๓๔</u>	<u>๑๓๘๘-๑๓๙๕</u>	ครั้งที่ ๒ ๓ ปี
๔	<u>สมเด็จพระรามาราชาธิราช</u>	๓/๕๓-๓/๓/๑	<u>๑๙๓๔-๑๙๕๒</u>	<u>๑๓๙๕-๑๔๐๙</u>	๑๔ ปี
(๓) <u>ราชวงศ์สุพรรณภูมิ</u> (ครั้งที่ ๒ ครองราชย์ ๑๖๐ ปี รวม ๑๓๘ ปี)					
๓	<u>สมเด็จพระอินทราชาธิราช</u> (เจ้านครอินทร์)	๓/๓/๑-๓/๘๖	<u>๑๙๕๒-๑๙๖๓</u>	<u>๑๔๐๙-๑๔๒๔</u>	๑๕ ปี

๔	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา)	๓๗๖-๔๑๐	๑๙๖๓-๑๙๙๑	๑๔๒๔-๑๔๔๔	๒๔ ปี
๕	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	๔๑๐-๔๕๐	๑๙๙๑-๒๐๓๑	๑๔๔๔-๑๔๘๘	๔๐ ปี
๖	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓	๔๕๐-๔๕๓	๒๐๓๑-๒๐๓๔	๑๔๘๘-๑๔๙๑	๓ ปี
๗	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พระเชษฐาธิราช)	๔๕๓-๔๙๑	๒๐๓๔-๒๐๓๒	๑๔๙๑-๑๕๒๙	๓๘ ปี
๘	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (หน่อพุทธางกูร)	๔๙๑-๔๙๕	๒๐๓๒-๒๐๓๖	๑๕๒๙-๑๕๓๓	๔ ปี
๙	พระรัชฎาธิราช	๔๙๕-๔๙๕	๒๐๓๖-๒๐๓๖	๑๕๓๓-๑๕๓๓	๔ เดือน
๑๐	สมเด็จพระไชยราชาธิราช	๔๙๕-๙๐๘	๒๐๓๖-๒๐๘๙	๑๕๓๓-๑๕๔๖	๑๓ ปี
๑๑	พระยอดฟ้า (พระแก้วฟ้า)	๙๐๘-๙๑๐	๒๐๘๙-๒๐๙๑	๑๕๔๖-๑๕๔๘	๒ ปี
	ขุนวรวงศาธิราช (ไม่ได้รับการยกย่องเทียบเท่า พระองค์อื่น)	๙๑๐	๒๐๙๑	๑๕๔๘	๔๒ วัน
๑๒	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พระเจ้าช้างเผือก)	๙๑๐-๙๓๐	๒๐๙๑-๒๑๑๑	๑๕๔๘-๑๕๖๘	๒๐ ปี
๑๓	สมเด็จพระมหินทราธิราช	๙๓๐-๙๓๑	๒๑๑๑-๒๑๑๒	๑๕๖๘-๑๕๖๙	๑ ปี เสียกรุงครั้งที่ ๑

๔) ราชวงศ์สุโขทัย (๖๑ ปี)

๑	<u>สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช</u> (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑)	๙๓๑-๙๕๒	<u>๒๑๑๒-๒๑๓๓</u>	<u>๑๕๖๙-๑๕๙๐</u>	๒๑ ปี
๒	<u>สมเด็จพระนเรศวรมหาราช</u> (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒) (กู้ชาติ)	๙๕๒-๙๖๓	<u>๒๑๓๓-๒๑๔๔</u>	<u>๑๕๙๐-๑๖๐๕</u>	๑๕ ปี
๓	<u>สมเด็จพระเอกาทศรถ</u> (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓)	๙๖๓-๙๗๒	<u>๒๑๔๔-๒๑๕๓</u>	<u>๑๖๐๕-๑๖๑๐</u>	๕ ปี
๔	<u>พระศรีเสาวภาคย์</u> (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔)	๙๗๒-๙๗๓	<u>๒๑๕๓-๒๑๕๔</u>	<u>๑๖๑๐-๑๖๑๑</u>	ไม่ครบปี
๕	<u>สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม</u>	๙๗๓-๙๙๐	<u>๒๑๕๔-๒๑๗๑</u>	<u>๑๖๑๑-๑๖๒๔</u>	๑๗ ปี
๖	<u>สมเด็จพระเชษฐาธิราช</u>	๙๙๐-๙๙๑	<u>๒๑๗๑-๒๑๗๒</u>	<u>๑๖๒๔-๑๖๒๙</u>	๑ ปี
๗	<u>พระอาทิตย์วงศ์</u>	๙๙๑-๙๙๑	<u>๒๑๗๒-๒๑๗๒</u>	<u>๑๖๒๙-๑๖๒๙</u>	ครองราชย์ ๓๖ วัน

(๕) ราชวงศ์ปราสาททอง (๕๘ ปี)

๑	<u>สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง</u> (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕)	๙๙๑-๑๐๑๘	<u>๒๑๗๒-๒๑๙๙</u>	<u>๑๖๒๙-๑๖๕๖</u>	๒๗ ปี
๒	<u>สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย</u> (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๖)	๑๐๑๘-๑๐๑๘	<u>๒๑๙๙-๒๑๙๙</u>	<u>๑๖๕๖-๑๖๕๖</u>	๒ วัน
๓	<u>สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา</u> (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๗)	๑๐๑๘-๑๐๑๘	<u>๒๑๙๙-๒๑๙๙</u>	<u>๑๖๕๖-๑๖๕๖</u>	ครองราชย์ ๓ เดือน
๔	<u>สมเด็จพระนารายณ์มหาราช</u>	๑๐๑๘-๑๐๕๐	<u>๒๑๙๙-๒๒๓๑</u>	<u>๑๖๕๖-๑๖๘๔</u>	๓๒ ปี

(๖) <u>ราชวงศ์บ้านพลูหลวง</u> (๓/๙ ปี)					
๑	<u>สมเด็จพระเพทราชา</u>	๑๐๕๐-๑๐๖๕	<u>๒๒๓๑-๒๒๔๖</u>	<u>๑๖๔๔-๑๗๐๓</u>	๑๕ ปี
๒	<u>สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔</u> (พระเจ้าเสือ)	๑๐๖๕-๑๐๗๐	<u>๒๒๔๖-๒๒๕๑</u>	<u>๑๗๐๓-๑๗๐๔</u>	๕ ปี
๓	<u>สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙</u> (สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ)	๑๐๗๐-๑๐๙๔	<u>๒๒๕๑-๒๒๗๕</u>	<u>๑๗๐๔-๑๗๓๒</u>	๒๔ ปี
๔	<u>สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ</u>	๑๐๙๔-๑๑๒๐	<u>๒๒๗๕-๒๓๐๑</u>	<u>๑๗๓๒-๑๗๕๔</u>	๒๖ ปี
๕	<u>สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร</u> (ขุนหลวงหาวัด)	๑๑๒๐-๑๑๒๐	<u>๒๓๐๑-๒๓๐๑</u>	<u>๑๗๕๔-๑๗๕๔</u>	ครองราชย์ ๒ เดือน
๖	<u>สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่ง</u> <u>สุริยาสน์อมรินทร์</u> (พระเจ้า เอกทัศ, ขุนหลวงขี้เหล็ก)	๑๑๒๐-๑๑๒๙	<u>๒๓๐๑-๒๓๑๐</u>	<u>๑๗๕๔-๑๗๖๓</u>	๙ ปี เสียกรุงครั้งที่ ๒
<u>สมัยกรุงธนบุรี</u>					
ลำดับ	รายพระนาม	<u>จุลศักราช</u>	<u>พุทธศักราช</u>	<u>คริสต์ศักราช</u>	รวมปี ครองราชย์
(๓) ราชวงศ์ธนบุรี -					
๑	<u>สมเด็จพระเจ้าตากสิน</u> <u>มหาราช</u>	๑๑๒๙-๑๑๔๔	<u>๒๓๑๐-๒๓๒๕</u>	<u>๑๗๖๗-๑๗๘๒</u>	๑๕ ปี

สมัยรัตนโกสินทร์

ลำดับ	รายพระนาม	รัตนโกสินทรศก	พุทธศักราช	คริสต์ศักราช	รวมปี ครองราชย์
(๘) <u>มหาจักรีบรมราชวงศ์</u>					
๑	<u>พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช</u>	๑-๒๓/	<u>๒๓๒๕-๒๓๕๒</u>	<u>๑๗๘๒-๑๘๐๙</u>	๒๗ ปี
๒	<u>พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย</u>	๒๓/-๔๑๒	<u>๒๓๕๒-๒๓๖๓</u>	<u>๑๘๐๙-๑๘๒๔</u>	๑๕ ปี
๓	<u>พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว</u> (พระมหาเจษฎาราชเจ้า)	๔๒-๖๘	<u>๒๓๖๓-๒๓๙๓</u>	<u>๑๘๒๔-๑๘๕๐</u>	๒๖ ปี
๔	<u>พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว</u>	๖๘-๘๖	<u>๒๓๙๓-๒๔๑๑</u>	<u>๑๘๕๐-๑๘๖๘</u>	๑๘ ปี
๕	<u>พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว</u> (พระปิยมหาราช)	๘๖-๑๒๘	<u>๒๔๑๑-๒๔๕๓</u>	<u>๑๘๖๘-๑๙๑๐</u>	๔๒ ปี
๖	<u>พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว</u> (พระมหาธีรราชเจ้า)	๑๒๘-๑๔๓	<u>๒๔๕๓-๒๔๖๘</u>	<u>๑๙๑๐-๑๙๒๕</u>	๑๕ ปี
๗	<u>พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า</u>	๑๔๓-๑๕๒	<u>๒๔๖๘-๒๔๗๗</u>	<u>๑๙๒๕-๑๙๓๕</u>	๙ ปี

	เจ้าอยู่หัว				ที่ขึ้น๑๙๓๕ เนื่องจากเวลานั้นให้เริ่มปี เมื่อ๑เมษายน)
ลำดับ	รายพระนาม	รัตนโกสินทรศก	พุทธศักราช	คริสต์ศักราช	รวมปี ครองราชย์
๘	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (พระอัฐมรามาธิบดินทร)	๑๕๒-๑๖๔	๒๔๓/๓-๒๔๔๙	๑๙๓๕-๑๙๔๖	๑๒ ปี
๙	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (สมเด็จพระภัทรมหาราช)	๑๖๔-ปัจจุบัน	๒๔๔๙-ปัจจุบัน	๑๙๔๖-ปัจจุบัน	

หมายเหตุ

- [จุลศักราช](#) เลิกใช้เป็นทางการเมื่อ จ.ศ. ๑๒๕๐ หรือ [พ.ศ. ๒๔๓๑](#) ให้ใช้ ร.ศ. เพียงอย่างเดียว โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.๕
- [รัตนโกสินทรศก](#) เลิกใช้เป็นทางการเมื่อ จ.ศ. ๑๓๑ หรือเมื่อ [พ.ศ. ๒๔๕๖](#) โดยให้ใช้ พุทธศักราชอย่างเดียวนับแต่นั้นมาโดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.๖
- การเปลี่ยนแปลงวิธีการเริ่มต้นปี จาก [๑ เมษายน](#) เป็น [๑ มกราคม](#) เริ่มเมื่อ [๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔](#) ทำให้ ปี [พ.ศ. ๒๔๘๓](#) มีเพียง ๙ เดือนเท่านั้น

นับตั้งแต่ [พอขุนศรีอินทราทิตย์](#) ขึ้นครองราชย์ ในปี [พ.ศ. ๑๗๙๒](#) ถึงรัชกาลที่ ๙ ปัจจุบันนับได้ ๓๕๘ ปี

- [สมัยสุโขทัย](#) ๑๒๐ ปี (เหลือมทัບสมัยอยุธยา ๒๓ ปี)
- [สมัยอยุธยา](#) ๔๑๓ ปี
- [สมัยกรุงธนบุรี](#) ๑๕ ปี (รวมเวลาว่างเว้นกษัตริย์ระหว่างการกู้ชาติ ๑ ปี)
- [สมัยรัตนโกสินทร์](#) ๒๒๓ ปี (นับถึง พ.ศ. ๒๕๕๒)

มีพระมหากษัตริย์ปกครองรวมถึงปัจจุบัน ๔๙ พระองค์ ไม่นับขุนวรวงศาธิราช

ประเทศไทยมีราชวงศ์ของพระมหากษัตริย์ปกครอง ๘ ราชวงศ์ (นับพระเจ้าตากสินด้วย)

- [ราชวงศ์พระร่วง](#) ๑๒๐ ปี พระมหากษัตริย์ ๙ พระองค์
- [ราชวงศ์อู่ทอง](#) (๒ ครั้ง) ๔๑ ปี พระมหากษัตริย์ ๔ พระองค์
- [ราชวงศ์สุพรรณภูมิ](#) (๒ ครั้ง) ๑๗๘ ปี พระมหากษัตริย์ ๑๓ พระองค์
- [ราชวงศ์สุโขทัย](#) ๖๑ ปี พระมหากษัตริย์ ๙ พระองค์
- [ราชวงศ์ปราชญ์ทอง](#) ๕๘ ปี พระมหากษัตริย์ ๔ พระองค์
- [ราชวงศ์บ้านพลูหลวง](#) ๓/๙ ปี พระมหากษัตริย์ ๖ พระองค์
- [ราชวงศ์ธนบุรี](#) ๑๕ ปี พระมหากษัตริย์ ๑ พระองค์
- [มหากษัตริย์บรมราชวงศ์](#) ๒๒๓ ปี พระมหากษัตริย์ ๙ พระองค์ (นับถึงปัจจุบัน คือ พ.ศ. ๒๕๕๒)

นอกจากนั้น ยังมีราชวงศ์สำคัญของ [ล้านนา](#) ที่เกี่ยวข้อง อีก ๒ ราชวงศ์

- [ราชวงศ์มังราย](#)
- [ราชวงศ์ทิพย์จักราธิวงศ์](#) หรือ [ราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน](#)

เรียบเรียง/รวบรวมโดย...นายธีระพงษ์ โสตาศรี

ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต ๑ ขอนแก่น

๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระนามเดิมว่า “**พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า ภูมิพลอดุลยเดช**” ทรงเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (ต่อมาได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธยเป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก) และหม่อมสรวงสวณีย์ (ต่อมาได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธย เป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ณ โรงพยาบาลเมาท์ออเบิร์น (MOUNT AUBURN) รัฐแมสซาชูเซตส์ MASSACHUSETTS ประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อพระชนมายุได้ ๕ พรรษา ทรงเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนมาแตร์เดอี กรุงเทพมหานคร ต่อจากนั้นทรงเสด็จไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในชั้นประถมศึกษา ที่โรงเรียนเมียร์มองด์ (MERRIMENT) เมืองโลซานน์ (LASAGNA) ในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้ทรงเข้าศึกษาต่อที่ CEDE NOUBELLE DE LA SUES ROMANCE CHILLY ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนที่รับนักเรียนนานาชาติ ในระดับอุดมศึกษา ทรงเข้าศึกษาในแผนกวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเมืองโลซานน์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้เสด็จนิวัติกลับประเทศไทยพร้อมด้วยพระบรมเชษฐาธิราช พระบรมราชชนนี และสมเด็จพระนางเจ้าพี่นางเธอฯ

ครั้นเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงเสด็จสวรรคตด้วยพระแสงปืน คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กราบบังคมทูลอัญเชิญ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้า ภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี ทรงมีพระนามว่า “**พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดีจักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร**” ซึ่งในขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง ๑๙ พรรษา ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ คณะรัฐมนตรีจึงได้แต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร และพระยามานวราชเสวี เพื่อทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินจนกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จะทรงบรรลุนิติภาวะ ทั้งยังทรงมีภารกิจในการศึกษาต่อด้วย ทรงเสด็จกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ และเข้า

ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยไลซานน์ ในสาขาวิชารัฐศาสตร์แทนสาขาวิศวกรรมศาสตร์ เนื่องด้วยทรงคำนึงถึงพระราชภารกิจในการปกครองประเทศเป็นสำคัญ

ระหว่างที่ประทับอยู่ต่างประเทศนั้น ได้ทรงหมั่นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ธิดาในพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ และหม่อมหลวงบัว กิติยากร เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๙๒ และได้จัดพระราชพิธีอภิเษกสมรสขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ และสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

ทรงได้เข้าพิธีพระบรมราชาภิเษกในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ภายหลังจากพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกแล้วได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อทำการรักษาพระสุขภาพอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ตามคำแนะนำของแพทย์ชาวสวิตเซอร์แลนด์ และทรงนิวัติกลับประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๔๙๔

พระราชประวัติการศึกษา

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ ๕ พรรษา ได้ทรงเข้ารับการศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียน มาแตร์เดอี ถนนเพลินจิต กรุงเทพฯ ขณะนั้นประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ การเมืองผันผวน ในเดือน กันยายน ๒๔๗๖ หม่อมหลวงลัญจวิทย์ มหิดล ณ อยุธยา จึงทรงนำพระธิดา พระโอรส เสด็จไปประทับ ณ กรุงไลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อทรงรับการศึกษา

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช ทรงเข้ารับการศึกษา ชั้นประถมศึกษา ณ โรงเรียนเมียร์มองต์ ชั้นมัธยมศึกษา ณ โรงเรียน เอโกล นูแวล เดอ ลา สวิส โรมองด์ และโรงเรียน ยิมนาส กลาซีค กังโตนาล ตามลำดับ และทรงได้รับประกาศนียบัตร บาเซิลเลีย เอ แลทร์ จากการศึกษาดังกล่าว ทรงรอบรู้หลายภาษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และ ละติน ต่อจากนั้น ทรงเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา แผนกวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยไลซานน์

ครั้นถึงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศสละราชสมบัติรัฐบาลจึงกราบทูลอัญเชิญ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งสืบสายราชสันตติวงศ์ ลำดับที่ ๑ และมีพระชนมายุเพียง ๑๙ พรรษา เสด็จเถลิงถวัลยราชย์ เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๘ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ซึ่งได้ทรงสถาปนา พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช เป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพล อดุลยเดช ทรงสถาปนา หม่อมหลวงลัญจวิทย์ มหิดล ณ อยุธยา

เป็น พระราชชนนีศรีสังวาลย์ และทรงสถาปนา พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณิวัฒนาเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ได้โดยเสด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จพระราชชนนีและสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ นิวัติพระนคร เป็นครั้งที่ ๒ เมื่อ เดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๑ ประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สอนจิตรลดา เป็นเวลา ๒ เดือน แล้วเสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อ ณ กรุงไลซานน์ ต่อมาได้เสด็จนิวัติพระนครอีกครั้งเป็นครั้งที่ ๓ เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘ ในครั้งนี้ปวงชนชาวไทยในแผ่นดินที่พระมหากษัตริย์มิได้ประทับเป็นประมุขยาวนานกว่าสิบปี ต่างปลาบปลื้มปีติชื่นชมโสมนัสที่ได้ชื่นชมพระบารมี สมเด็จพระยุวกษัตริย์ ซึ่งมีพระชนมพรรษา เพียง ๒๐ พรรษา พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระชนมพรรษา ๑๘ พรรษา

ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเคียงคู่กันไปทรงเยี่ยมราษฎร ณ ที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง แต่ความชื่นชมโสมนัสนั้น ดำรงอยู่มิถุนาน ครั้นถึงวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๙๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง

พระราชประวัติเสด็จขึ้นครองราชย์

ขณะที่พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช พระชนมพรรษา ๑๘ พรรษา รัฐบาลได้กราบบังคมทูลอัญเชิญขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน นั้น ทรงเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และรัฐบาลได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการ บริหารราชการแผ่นดินแทนพระองค์ เนื่องจากยังทรงพระเยาว์และต้องทรงศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ

เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๙๘ ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษา ต่อ ณ กรุงไลซานน์ แม้พระองค์จะทรงโปรดวิชาวิศวกรรมศาสตร์ แต่เพื่อประโยชน์ในการปกครองประเทศได้ทรงเปลี่ยนมาศึกษาวิชาการปกครองแทน เช่น วิชากฎหมาย อักษรศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ทรงศึกษาและฝึกฝนการดนตรีด้วยพระองค์เองด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ระหว่างทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงขั้บรณนต์ไปทรงร่วมงานที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงปารีส ได้ทรงพบและมีพระราชหฤทัยสนิสนหาใน หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิตติยากร ธิดาของหม่อมเจ้ากันขัตตมงคล กิตติยากร เอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงปารีส

ในปีเดียวกันนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์อย่างรุนแรง ทรงบาดเจ็บที่พระพักตร์พระเนตรขวา และพระเศียร ทรงเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมอร์เซส โปรตซ์ ให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์มาเฝ้าฯ ถวายการดูแลอย่างใกล้ชิด พระสัมพันธภาพจึงแน่นแฟ้นขึ้น และต่อมาได้ทรงหมั้นหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๙๒ โดยได้พระราชทานพระอัมรงค์วงศ์ที่สมเด็จพระบรมราชชนกหมั้นสมเด็จพระราชชนนี

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศไทย โปรดเกล้าให้ตั้งการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล ระหว่างวันที่ ๒๔-๓๐ มีนาคม ๒๔๙๓ และเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๙๓ ทรงประกอบพิธีราชาภิเษกสมรส กับ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ที่วังสระปทุม โดย สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า พระราชทานหลังน้ำพระมหาสังข์ทรงจดทะเบียนสมรส ตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชน ได้ทรงสถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ขึ้นเป็นพระราชินีสิริกิติ์

หลังจากนั้น ได้เสด็จไปประทับพักพ่อน ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน และที่นี่เป็นแหล่งเกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการแรกคือ พระราชทาน “ถนนสายห้วยมงคล” ให้แก่ “ลุงรวຍ” และชาวบ้านที่มาช่วยกันเข็นรถพระที่นั่งขึ้นจากห่มดิน ทั้งนี้เพราะแม่ “ห้วยมงคล” จะอยู่ห่างอำเภอยาวหินเพียง ๒๐ กิโลเมตร แต่ไม่มีถนนหนทาง ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตมาก ถนนสายห้วยมงคลนี้จึงเป็นถนนสายสำคัญ ที่นำไปสู่โครงการในพระราชดำริ เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่พสกนิกรอีกจำนวนมากกว่า ๓,๐๐๐ โครงการในปัจจุบัน

พระบรมราชาภิเษก

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณขัตติยราชประเพณี ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระมหาราชวัง เณริมพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี จักรีนฤพดินทราธิราช บรมนาถบพิตร” และได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเป็นสัจวาจาว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม”

ในการนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศ สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ พระอัครมเหสีเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี ไปยังสวิตเซอร์แลนด์อีกครั้ง เพื่อทรงรักษาพระสุขภาพ และเสด็จพระราชดำเนินนิวัติพระนคร เมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๔๙๔ ประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน และพระที่นั่งอัมพรสถาน

ทั้งสองพระองค์มีพระราชธิดาและพระราชโอรส ๔ พระองค์ดังนี้

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ประสูติเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๔๙๔ ณ โรงพยาบาลมงอวรวรรณ โสภานันท์

๒. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าชิราลงกรณ์ ฯ ประสูติเมื่อ ๒๘ กรกฎาคม ๒๔๙๕ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ต่อมาทรงได้รับสถาปนาเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๕

๓. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ประสูติเมื่อ ๒ เมษายน ๒๔๙๘ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ภายหลังทรงได้รับสถาปนาเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๐

๔. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ประสูติเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๐ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน

ทรงพระผนวช

เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๙๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงจำพรรษา ณ พระตำหนักปั้นหย่า วัดบวรนิเวศวิหาร ปฏิบัติพระศาสนกิจ เป็นเวลา ๑๕ วัน ระหว่างนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินี ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ต่อมาจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ในรัชกาลนี้ ได้ทรงพระกรุณาสถาปนาพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมชนกนาถ ขึ้นเป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก ทรงสถาปนา สมเด็จพระราชชนนี เป็น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงสถาปนา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เป็น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และทรงประกอบพระราชพิธีเฉลิมพระปรมาภิไธย สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท-

มหิดล ใหม่ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๙ เพื่อให้สมพระเกียรติตามโบราณขัตติยราชประเพณี ทั้งนี้ ด้วยพระจริยวัตรอันเปี่ยมด้วยพระกตัญญูทศกวีตาธรรม อันเป็นที่แซ่ซ้องสรรเสริญ

พระอัจฉริยภาพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานความรักอันยิ่งใหญ่แก่อาณาประชาราษฎร์ พระราชภารกิจอันหนักเพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ ปรากฏเป็นที่ประจักษ์เทิดทูนพระเกียรติคุณทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวโลก จึงทรงได้รับการสดุดีและการทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาเกียรตินิยมเป็นจำนวนมาก ทุกสาขาวิชาการ ทั้งยังมีพระอัจฉริยภาพด้านดนตรีอย่างสูงส่ง ทรงพระราชนิพนธ์เพลง อันไพเราะ นับแต่พระเยาว์จนถึงปัจจุบัน รวม ๔๗ เพลง ซึ่งนักดนตรีทั้งไทยและต่างประเทศนำไปบรรเลงอย่างแพร่หลาย เป็นที่ประจักษ์ในพระอัจฉริยภาพจนสถาบันดนตรีในออสเตรเลีย ได้ทูลเกล้าฯ ถวายสมาชิกภาพเกียรตินิยมแด่พระองค์ นอกจากนั้นยังทรงเป็นนักกีฬาชนทะเลทรายวัลเลย์ ในการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ทรงได้รับยกย่องเป็น **“อัครศิลปิน”** ของชาติ นอกจากทรงพระปรีชาสามารถด้านดนตรีแล้ว ยังทรงสร้างสรรค์งานจิตรกรรมและวรรณกรรมอันทรงคุณค่าไว้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาติ เช่น ทรงพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง **ดิโต นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** และพระราชนิพนธ์เรื่องชาดก **พระมหาชนก** พระราชทานคติธรรมในการดำรงชีวิตด้วยความวิริยะอุตสาหะ อดทน จนพบความสำเร็จแก่พสกนิกรทั้งปวง

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงได้รับการอภิบาลอย่างดียิ่งจากสมเด็จพระราชชนนี จึงมีพระปรีชาสามารถปราดเปรื่อง และมีพระจริยวัตรเปี่ยมด้วยคุณธรรมทุกประการ ซึ่งน้อมนำให้พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงดำรงสิริราชสมบัติเพียบพร้อมด้วยทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ธรรมและราชสังคหวัตถุ ทรงเจริญด้วยพระเกียรติคุณบุญญาธิการเจิดจรัส ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้งปวงเพื่อประโยชน์สุขของปวงชน เป็นที่แซ่ซ้องสรรเสริญทุกทิศานุทิศในเวลาต่อมาตราบจนปัจจุบัน

- ปวงชนชาวไทยต่างมีความจงรักภักดีเป็นที่ยิ่งดั่งปรากฏว่า ในวาระสำคัญ
- ศุภวาระเถลิงถวัลย์ราชครบ ๒๕ ปี พระราชพิธีรัชดาภิเษก ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔
- พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐
- พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ทรงดำรงสิริราชสมบัติยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑
- มหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙
- เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ ทั้งรัฐบาลและประชาชนชาวไทย ได้พร้อมใจกันจัดงานเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัย

มงคลด้วยความกตัญญูทวาทที่ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ล้นเกล้าล้นกระหม่อมอย่างสมพระเกียรติ

- เนื่องในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมหาสมาคม ณ สีหบัญชร นับเป็นครั้งที่ ๖ เป็นภาพแห่งความทรงจำอีกหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทย ที่ทุกคนต้องจดจำไว้ตลอดไป นอกจากนี้ภาพแห่งความสามัคคีครั้งนี้ยังถ่ายทอดให้ประชาชนชาวไทยที่อยู่ในประเทศต่างๆ ได้ชื่นชมพระบารมีกว่า ๑๓๐ ประเทศด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมหาสมาคม ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต ครี้งนี้เป็นครั้งที่ ๓ ทรงรับการถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ประชาชนจำนวนมากพร้อมใจกันสวมเสื้อสีเหลือง ซึ่งเป็นสีประจำวันพระราชสมภพ ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ตั้งแต่โรงพยาบาลศิริราช ตลอดเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินไปจนถึงพระที่นั่งอนันตสมาคม พระองค์พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุวงศ์ ตามด้วยนายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา และประธานศาลฎีกา กราบบังคมทูลพระกรุณา ถวายพระพรชัยมงคลแทนคณะรัฐมนตรี ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน และราษฎรทุกหมู่เหล่า รวมทั้งข้าราชการตุลาการ ตลอดจนผู้บัญชาการทหารสูงสุด กราบบังคมทูลพระกรุณา นำทหารรักษาพระองค์กล่าวนำทหารรักษาพระองค์ ทั้ง ๓ เหล่าทัพ ๑๒ กองพัน รวม ๒,๑๖๒ นาย ถวายสัตย์ปฏิญาณ

พระราชกรณียกิจในประเทศ

พระมหากษัตริย์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานแก่ปวงราษฎรไทยทั้งหลาย ในระยะต้นแห่งการเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยสิริราชสมบัตินั้น เป็นพระราชดำริด้านการแพทย์และงานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในระยะต้นรัชกาลนั้นกิจการด้านการแพทย์ของไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร และการบริการสาธารณสุขในชนบทยังมิได้แพร่หลาย เหนืออื่นใดปัจจุบัน

พระราชกรณียกิจช่วงแรกเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ - ๒๕๐๕ จะเป็นการช่วยเหลือบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า ไม่มีลักษณะเป็นโครงการเต็มรูปแบบอย่างปัจจุบัน เช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ วัณโรค มีอุบัติการณ์สูงและยังไม่หมดไปจากประเทศไทย ปีหนึ่งๆ มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้เป็นจำนวนไม่น้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยมีพระราชปรารภกับหลวงพญางเวศศาสตร์ อธิบดีกรมสาธารณสุข เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ความว่า **“คุณหลวง วัณโรค สมัยนี้มียากักษากันได้เด็ดขาดหรือยัง ยาอะไรขาด ถ้าต้องการฉันจะหาให้อีก ฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของเมืองไทยเจริญมากๆ”** จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อใช้สร้างอาคาร **“มหิตลวงศานุสรณ์”** ในบริเวณสถานเสาวภา สำหรับใช้ในกิจการทางด้านวิทยาศาสตร์ และผลิตวัคซีน ปี ซี จี ซึ่งผู้คนยุคนั้นกำลังประสบปัญหาจากวัณโรคอย่างร้ายแรง ทรงริเริ่มสร้างภาพยนตร์ขึ้น ที่รู้จักกันในนามว่า **“ภาพยนตร์ส่วนพระองค์”** จัดฉายเพื่อหารายได้จากผู้บริจาค โดยเสด็จพระราชกุศลนำมาช่วยเหลือพสกนิกรด้านต่างๆ ได้แก่

- สร้างตึกวชิราลงกรณ์สภากาชาดไทย
- อาคารทางการแพทย์โรงพยาบาลภูมิพล

เมื่อคราวที่โรคคอหิพตกโรคระบาดอย่างรุนแรงในเมืองไทย ซึ่งโรคนี้ต้องใช้ **“น้ำเกลือ”** เป็นจำนวนมาก แต่ในขณะนั้นการให้น้ำเกลือแก่ผู้ป่วยมีค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากต้องสั่งจากต่างประเทศ และน้ำเกลือที่ผลิตได้ในประเทศไทยตอนนั้นยังขาดคุณภาพ จนกล่าวกันว่า **“ใส่ใครไปก็ช็อค”** จึงได้

พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัยและสนับสนุนในการค้นหาวิธีสร้างเครื่องกลั่นน้ำเกลือใช้เอง จนมีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันจนถึงปัจจุบันนี้

โครงการแพทย์หลวงพระราชทาน “เรือเวชพาหน์” เพื่อใช้เป็นหน่วยเคลื่อนที่รักษาราชฎูร ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำน้ำ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการมาจนทุกวันนี้ พระราชจริยวัตรเช่นนี้ได้กลายเป็นการขยายวงกว้างของปรัชญาการสังคมสงเคราะห์ของประเทศ ไทย โดยฝังลึกจิตใจคนไทยลงไปถึงระดับล่างทุกพื้นที่ในเรื่องของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเห็นได้จากยามที่มีสาธารณภัยเกิดขึ้น คนไทยทั้งหลายจะช่วยเหลือกันบริจาคโดยมิต้องร้องขอแต่อย่างใด

ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๒ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกระชับสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และเอเชีย และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ ทุกภาค ทรงประจักษ์ในปัญหาของราษฎร ในชนบทที่ดำรงชีวิตด้วยความยากจน ลำเค็ญ และด้อยโอกาส ได้ทรงพระวิริยะอุตสาหะหาทางแก้ปัญหาตลอดมาตราบจนปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า ทุกหนทุกแห่งบนผืนแผ่นดินไทยที่รอยพระบาทได้ประทับลง ได้ทรงจัดทุกข์ยาก นำความผาสุกและทรงยกฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น ด้วยพระบุญญาธิการและพระปรีชาสามารถปราดเปรื่อง พร้อมด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล ทรงอุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของราษฎร และเพื่อความเจริญพัฒนาของประเทศชาติตลอดระยะเวลา โดยมิได้ทรงคำนึงถึงประโยชน์สุขส่วนพระองค์เลย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานโครงการนานัปการมากกว่า ๓,๐๐๐ โครงการ ทั้งการแพทย์สาธารณสุข การเกษตร การชลประทาน การพัฒนาที่ดิน การศึกษา การพระศาสนา การสังคมวัฒนธรรม การคมนาคม ตลอดจนการเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์สุขของพลนิกรในชนบท ทั้งยังทรงจัดปัญหาทุกข์ยากของประชาชนในชุมชนเมือง เช่น ทรงแก้ปัญหาการจราจร อุทกภัย และปัญหาน้ำเน่าเสีย ในปัจจุบันได้ทรงริเริ่มโครงการการช่วยสงเคราะห์และอนุรักษ์ช้างของไทยอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรากตรำพระวรกายทรงงานอย่างมีทรงเหน็ดเหนื่อย แม้ในยามทรงพระประสูติ ก็มีได้ทรงหยุดยั้งพระราชดำริเพื่อขจัดความทุกข์ผดุงสุขแก่พลนิกร กลางแดดแผดกล้า พระเสโทหลังชุ่มพระพักตร์และพระวรกาย หยาดตกต้องผืนปฐพี ประดุจน้ำทิพย์มณี ชโลมแผ่นดินแล้งร้าง ให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์ นับแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชย์ ตรวบจนปัจจุบันนาน ๖๐ กว่าปีแล้ว

แม้ในยามประเทศประสบภาวะเศรษฐกิจ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้นมา ก็ได้พระราชทานแนวทางดำรงชีพแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่” ให้ราษฎรได้พึ่งตนเอง ใช้ผืนแผ่นดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบอาชีพอยู่กินตามอัตภาพ ซึ่งราษฎรได้ยึดถือปฏิบัติเป็นผลดีอยู่ในปัจจุบัน

พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านต่าง ๆ

ด้านการศึกษา

โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับโรงเรียนไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยทรงให้การช่วยเหลือ อุปถัมภ์ พระราชทานพระราชทรัพย์หรือทรงให้คำแนะนำ พระราชทานพระบรมราโชวาท เพื่อสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ครูและนักเรียน โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน

โรงเรียนจิตรลดา

โรงเรียนจิตรลดาดั้งเดิมอยู่ในบริเวณสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นสำหรับพระราชโอรสและพระราชธิดา บุตรข้าราชการบริพารในพระราชวัง ตลอดจนเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้ร่วมเรียน

ในตอนต้นได้พิจารณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดสอนชั้นอนุบาลขึ้น ณ ห้องชั้นล่างของพระที่นั่งอุดร บริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๘

นักเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาเรียนในโรงเรียนจิตรลดา ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน เพราะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าใช้จ่ายของโรงเรียนจนถึงปัจจุบันนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนได้เริ่มโครงการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้การคมนาคม เพื่อสอนเด็กชาวไทยภูเขาให้รู้ภาษาไทย อ่านเขียนหนังสือไทยได้และรู้เรื่องวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังความเป็นคนไทยให้ชาวไทยภูเขา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสนับสนุนโดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้กองกำกับการตำรวจชายแดนเขต ๕ เมื่อปี ๒๕๐๖ เพื่อจัดตั้งโรงเรียนให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น พระราชทานนามโรงเรียนว่า “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์”

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ทหาร และตำรวจตระเวนชายแดนในขณะที่มีภารกิจการร้าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพบว่า ในพื้นที่ชายแดนไทยยังขาดแคลนโรงเรียน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กองทัพบกที่ ๒ สำรวจความต้องการของราษฎรและทางราชการ แล้วพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จัดสร้างโรงเรียนขึ้น พระราชทานนามว่า โรงเรียนร่มเกล้าฯ

โรงเรียนร่มเกล้าแห่งแรกสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ที่บ้านหนองแคน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ต่อมาได้สร้างเพิ่มเติมทั่วทุกภาคของประเทศ

โรงเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างขึ้นอันเนื่องมาจากภัยพิบัติ ได้แก่ “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” เริ่มจากเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๔ เกิดวาตภัยครั้งใหญ่ที่ภาคใต้ โรงเรียนถูกพายุพัดพังทลายหลายโรงเรียน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการบรรเทาทุกข์ของราษฎร ได้มีผู้บริจาคเงินโดยเสด็จสมทบด้วย จึงได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะ ได้แก่ “โรงเรียนราชประชาสถา” เป็นโรงเรียนประจำ ตั้งอยู่ที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รับบุตรของคนใช้โรคเรื้อนซึ่งไม่มีเชื้อโรคเรื้อนเข้าศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาล เปิดรับรุ่นแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ และได้ขยายชั้นเรียนจนถึงมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ยังได้จัดตั้ง “โรงเรียนราชวินิต” เป็นโรงเรียนราษฎร์ และยังมีโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์อื่นๆ ด้วย เช่น โรงเรียน ภปร. ราชวิทยาลัย โรงเรียนวังไกลกังวล

และยังพระราชทานพระราชทรัพย์เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ รวมทั้งค่าอาหารสำหรับครูและนักเรียน ไม่จำกัดคุณสมบัติของผู้เรียนในเรื่อง วัย วุฒิ ฐานะ รวมทั้งทหารและตำรวจที่ทุพพลภาพจากการสู้รบ เปิดสอนเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๑๙ พระราชทานนามว่า “โรงเรียนพระดาบส” สอนวิชาชีพทางการช่าง ได้แก่ ซ่อมเครื่องไฟฟ้า ประปา วิทยุ เครื่องยนต์ การสอนมุ่งการปฏิบัติจริง ผู้เรียนสำเร็จจากโรงเรียนพระดาบสสามารถไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองต่อไปได้

พระองค์ยังได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนการศึกษาหลายระดับ เริ่มด้วย “ทุนนวฤกษ์” เพื่อช่วยเหลือเด็กนักเรียนขาดแคลน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๘ ทรงฟื้นฟู “ทุนเล่าเรียนหลวง” ซึ่งมีตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕

“ทุนภูมิพล” เป็นทุนที่เริ่มจากเมื่อวันที่ ๓ - ๙ ตุลาคม ๒๕๑๕ ได้พระราชทานภาพยนตร์ส่วนพระองค์ไปฉายที่โรงภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ได้เงินค่าเข้าชม ได้พระราชทานเป็นทุนเริ่มแรกแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แห่งละหนึ่งแสนบาทเก็บประโยชน์เป็นทุนการศึกษาแก่นิสิตนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

“ทุนอานันทมหิดล” ทรงตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๔ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เป็นทุนที่พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีผลการเรียนดีเยี่ยม เพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศจนถึงขั้นสูงสุด ไม่กำหนดระยะเวลาศึกษาและไม่มี

ข้อผูกพัน เดิมพระราชทานเพื่อศึกษาสาขาแพทยศาสตร์ ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็น “มูลนิธิอานันท-มหิดล” และขยายสาขาการไปศึกษาต่ออีกหลายสาขา

การส่งเสริมการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับปริญญาเอก ได้มี “มูลนิธิรางวัลเจ้าฟ้ามหิดล ในพระบรมราชูปถัมภ์” ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์และเทิดพระเกียรติคุณสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก เป็นรางวัลที่พระราชทานแก่บุคคล หรือ องค์กรที่ปฏิบัติงานหรือ ทำการค้นคว้าวิจัยดีเด่นทางการแพทย์ และทางการสาธารณสุข มูลนิธินี้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ ในโอกาสครบ ๑๐๐ ปีวันพระราชสมภพสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก เดิมใช้ชื่อว่า “มูลนิธิรางวัลมหิดลในพระบรมราชูปถัมภ์” และได้เปลี่ยนเป็น “มูลนิธิรางวัลเจ้าฟ้ามหิดล ในพระบรมราชูปถัมภ์” เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐

ด้านความยุติธรรม

ตลอดรัชสมัยมหาชนชาวไทยได้ประจักษ์และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ ด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ตรากตรำพระวรกายสมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า จะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ธรรมนั้นที่สำคัญ คือ ทศพิธราชธรรม ซึ่งในโอกาสนี้จะขอัญเชิญแต่ธรรมข้อที่สิบประการสุดท้าย คือ อวิโรชน การมั่นอยู่ในธรรมหรือไม่คลาดเคลื่อนจากความยุติธรรม มาเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติพอสมควรแก่โอกาส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งถึงปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมและกฎหมายว่า กฎหมายมิไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม ดังนั้น ความยุติธรรมจึงต้องมาก่อนกฎหมาย หรือ อีกนัยหนึ่งคือกฎหมายจะต้องใช้เพื่อสนองเป้าหมายของความยุติธรรมเป็นสำคัญ

กฎหมายที่ดีตามแนวพระราชดำรินั้น นอกจากจะเหมาะสมกับระบอบการปกครองของประเทศและสถานการณ์ในแต่ละสมัยแล้ว กฎหมายจะต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของประชาชน เช่น การกำหนดแนวเขตป่าสงวนเข้าไปในพื้นที่ที่ประชาชนได้จับจองทำประโยชน์มาแล้วเป็นสิบๆ ปี ประชาชนเหล่านั้นจึงกลายเป็นผู้บุกรุกป่าสงวนผิดกฎหมายไป ทำให้เกิดปัญหามีเรื่องราร้องทุกข์ขอความยุติธรรม

ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ทรงใช้บริเวณพระตำหนักเป็นที่ค้นคว้าทดลองงานทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และจากนั้นก็เริ่มมีโครงการพระราชดำริมากมายหลายโครงการเกิดขึ้น ทั้งทางด้านการเกษตร

ชลประทาน การศึกษา การแพทย์ การสาธารณสุข ตลอดจนถึงทางด้านการสังคมสงเคราะห์ แต่พระราชกรณียกิจอีกด้านหนึ่งที่ทรงปฏิบัติควบคู่ไปกับโครงการในพระราชดำรินั้นๆ ก็คือพระราชกรณียกิจด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

“น้อยคนนักที่จะทราบว่า ภายในห้องทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามพระราชฐานที่ประทับทุกแห่ง มีเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีติดตั้งเต็มไปหมด เช่น เครื่องรับ-ส่งวิทยุแรงสูงทุกชาย เครื่องโทรพิมพ์ เครื่องโทรสาร เครื่องโทรศัพท์ เครื่องส่องกล้อง ตลอดจนแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ ซึ่งใคร่ขออย่าว่าเครื่องมือและอุปกรณ์ทั้งหมดดังกล่าว ทรงมีไว้เพื่อจัดทุกขบารุงสุขของราษฎรอย่างทั่วถึง”

ด้านศาสนา

เมื่อจะเสด็จพระราชดำเนินไป ทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้ทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะ และเมื่อเสด็จนิวัติประเทศไทยเป็นการถาวรแล้ว มีพระราชศรัทธาทรงพระผนวชเป็นพระภิกษุตามประเพณีของไทยทางพุทธศาสนา ตลอดเวลา ๑๕ วันที่ทรงพระผนวช ได้ทรงประกอบศาสนกิจตามพระวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยสม่ำเสมอ ทรงนำข้อธรรมมาเป็นหลักในการพระราชทานพระบรมราโชวาท ทรงอุปถัมภ์เกื้อกูลศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนวัตถุมาโดยตลอด

ในการปลุกฝังธรรมะแก่ราษฎร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” พระราชทานเป็นธรรมะแก่ราษฎรให้มีความเพียรด้วยความอดทนโดยไม่ท้อแท้จนกว่าจะประสบความสำเร็จโดยไม่หวังผลตอบแทน

ในฐานะอัครศาสนูปถัมภก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ศาสนาต่างๆ ที่ประชาชนนับถือโดยทั่วถึง ได้แก่

ศาสนาคริสต์ สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล สร้างโบสถ์และประกอบศาสนกิจได้ทั่วทุกภาคของประเทศ เมื่อเอกอัครสมณทูต ณ กรุงวาติกันเดินทางมาประเทศไทย ก็ได้รับพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสาสน์ตราตั้ง

ศาสนาอิสลาม มีมัสยิดอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยประชาชนในภาคใต้ ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและพูดภาษายาวี ได้มีพระราชดำรัสแก่ทางการศึกษาให้พยายามจัดให้ประชาชนสามารถพูดภาษาไทยให้ได้ และให้กระทรวงศึกษาธิการ

ช่วยส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์สมทบทุนสร้างหรือบูรณะมัสยิด และเสด็จเยี่ยมในวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู มีอยู่ในเมืองไทยมาช้านาน ได้พระราชทานฐานันดรศักดิ์แก่พราหมณ์ เมื่อมีพระราชพิธีตามโบราณราชประเพณีได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพิธีพราหมณ์ควบคู่กับพิธีทางพุทธศาสนาเสมอ

ศาสนาซิกข์ ชาวไทยผู้นับถือศาสนาซิกข์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ได้ดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับผู้นับถือศาสนาอื่นๆ สามารถบำเพ็ญศาสนกิจได้โดยเสรี เมื่อวันครบรอบ ๕๐๐ ปีแห่งศาสนาซิกข์ ผู้นับถือศาสนาซิกข์ในประเทศไทยจัดงานฉลอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธี

ด้านการแพทย์และสาธารณสุข

โครงการแพทย์หลวงและหน่วยแพทย์พระราชทาน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แพทย์หลวงและแพทย์ที่ติดตามขบวนเสด็จไปในชนบทออกตรวจรักษาราษฎรเจ็บป่วยซึ่งมารอรับเสด็จ เมื่อทรงแปรพระราชฐานไปประทับแรมในภาคต่างๆ เพื่อเยี่ยมราษฎรตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๘ เป็นต้นมา

หน่วยแพทย์พระราชทาน ที่ออกไปปฏิบัติงานนั้น คือ แพทย์จากหน่วยงานต่างๆ เช่น ตำรวจตระเวนชายแดน แพทย์จากสภาากาชาดไทย แพทย์ทหาร แพทย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

นอกจากนั้น ทรงพระกรุณาให้สภาากาชาดไทยดำเนินการให้บริการรักษาพยาบาลทางน้ำ โดยพระราชทานเรือเวชพาหน์เป็นเรือยนต์ขนาดใหญ่ พร้อมอุปกรณ์ด้านการแพทย์ ออกตรวจรักษาโรค เริ่มตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๘

แพทย์อาสาสมัครด้าน หู คอ จมูก จากโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลรามาริบัติ และโรงพยาบาลราชวิถี ผลัดกันไปปฏิบัติหน้าที่ประจำในโรงพยาบาลประจำจังหวัด นราธิวาสและจังหวัดสกลนคร โรงพยาบาลค่ายกาวิละจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มตั้งแต่เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาจัดตั้ง**มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์** ขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๕ ซึ่งเป็นปีที่เกิดวาทภัยร้ายแรงชื่อ แสเรียด ขึ้นในภาคใต้ของประเทศไทย โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถานีวิทยุ อ.ส. เผยแพร่ข่าวและเชิญชวนให้พี่น้องชาวไทย

ร่วมบริจาคทรัพย์ สิ่งของช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ได้ดำเนินงานด้านบรรเทาทุกข์แก่ราษฎรที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังทรงพระกรุณาอุปถัมภ์บำรุงกิจการของสภาภาษาไทยเป็นอันมากประการ เช่น พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง **คณะกรรมการจัดหาและส่งเสริมผู้บริจาคโลหิต** ซึ่งต่อมากิจการได้ขยายออกไปสู่ภูมิภาค จนถึงพุทธศักราช ๒๕๐๖ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ช่วยเหลือให้จัดตั้ง **ศูนย์บริการโลหิต** ขึ้นในสภาภาษาไทย ทำให้ได้รับบริจาคโลหิตช่วยชีวิตผู้เจ็บป่วยเป็นจำนวนมาก

พระราชทานพระราชทรัพย์สร้าง **โรงงานทำแขนขาเทียมและฝึกอาชีพขึ้น ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า** เพื่อบำบัดรักษาคุณแลทหารทุพพลภาพที่สูญเสียอวัยวะบางส่วน จากการรบในสมรภูมิเวียดนามและในประเทศ และพระราชทานเลี้ยง พระราชทานของขวัญอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระกรุณา**พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่โรงพยาบาลต่างๆ** เช่น พระราชทานพระราชทรัพย์ก่อสร้างอาคารวชิราลงกรณ์ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ อาคารอนันตมหิตล ที่โรงพยาบาลศิริราช ตึกวิจัยประสาท และทุนวิจัยประสาท ที่โรงพยาบาลประสาท อาคารราชสาทิศที่โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา และในจังหวัดต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก

ด้านศิลปกรรมและการกีฬา

พระอัจฉริยภาพด้านงานศิลปะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระราชสมัญญาว่า “**อัครศิลปิน**” เนื่องจากทรงพระปรีชาสามารถในงานศิลปะหลายแขนง และทรงนำพระอัจฉริยภาพเหล่านี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศตลอดมา

ด้านดุริยางคศิลป์และนาฏศิลป์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นเอกทัศคະในการดนตรี นอกจากทรงเป็นนักดนตรีที่เชี่ยวชาญการบรรเลงเครื่องดนตรีเกือบทุกชนิดแล้ว ยังทรงเป็นนักแต่งเพลง นักแยกและเรียบเรียงเสียงประสาน ทรงพระราชนิพนธ์เพลง “**แสงเทียน**” เป็นครั้งแรกในขณะที่มีพระชนมพรรษาเพียง ๑๘ พรรษา ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทยและเพลงสากลถึง ๔๔ เพลง ซึ่งรวมทั้งเพลงปลุกใจ เตือนสติให้ท้อถอยในการทำควมดี และยังทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงดนตรีตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนพระราชทานเพลงประจำมหาวิทยาลัยไว้หลายแห่ง

ด้านจิตรกรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม ทรงเริ่มวาดภาพเมื่อ พุทธศักราช ๒๕๐๒ ภาพวาดฝีพระหัตถ์เป็นแบบภาพเหมือน โดยทรงศึกษาและเขียนจากต้นแบบจริง

ต่อมาระหว่าง พุทธศักราช ๒๕๐๕-๒๕๐๗ ผลงานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ที่มีลักษณะการดัดทอนรูปทรงจากแนวเหมือนจริง(Realistic) เป็นการเขียนแบบไม่ยึดติดรูปแบบที่เหมือนจริง พุทธศักราช ๒๕๐๘ - ๒๕๑๐ ลักษณะงานเป็นแบบแสดงออกถึงรูปทรง(Figurative) และไร้รูปทรง หรือ นามธรรม (Abstraction) ตลอดจนกึ่งนามธรรม (Semi – Abstraction) และในระยะต่อมาทรงเริ่มเขียนแบบฉับพลัน ที่เรียกว่า แบบเอ็กเพรสชันนิซึม (Expressionism)

ด้านประติมากรรม

ผลงานประติมากรรมฝีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สำคัญคือ ประติมากรรมลอยตัว (Round Relief) สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถครึ่งพระองค์ สูง ๑๒ นิ้ว และประติมากรรมหญิงเปลือยนั่งคุกเข่าสูง ๙ นิ้ว ที่ทรงปั้นด้วยดินน้ำมัน

และยังโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างพระพุทธรูปและพระพิมพ์ในโอกาสต่างๆ เช่น พระพุทธรูปปางประทานพร ภปร. พระพุทธรูปรัตนไตรยชัยวัฒน์จตุรทิศ พระพุทธรูปปฏิมาชัยวัฒน์ประจำรัชกาล และทรงแกะแบบแม่พิมพ์ พระพิมพ์ที่เรียกกันว่า สมเด็จจิตรลดา หรือพระกำลังแผ่นดิน ทรงบรรจุผงศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ด้วยพระองค์เอง โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานผู้ใกล้ชิด เบื้องพระยุคลบาท และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ พระราชทานแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศเชิญไปประดิษฐานเพื่อความเป็นสิริมงคล

ด้านการถ่ายภาพ

ทรงเชี่ยวชาญการถ่ายภาพ ทั้งกล้องธรรมดาและกล้องถ่ายภาพยนตร์ ในระยะแรก ทรงถ่ายภาพด้วยกล้องที่ไม่มีเครื่องวัดแสงในตัว จึงต้องทรงคำนวณความเร็วของแสงด้วยพระองค์เอง จนสามารถวัดแสงได้อย่างแม่นยำ ทรงประดิษฐ์แผ่นกรองแสงขึ้นเองที่เรียกว่า Bicolocer Filter ได้ตั้งแต่นั้น ยังไม่มีจำหน่ายในประเทศไทย ทั้งยังทรงเชี่ยวชาญในการล้างฟิล์มอัดขยายภาพขาวดำและภาพสี

ด้านการช่าง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีฝีพระหัตถ์เป็นเยี่ยมในด้านการช่าง ทั้งช่างไม้ ช่างโลหะ และช่างกล ซึ่งเป็นงานพื้นฐานด้านวิศวกรรมศาสตร์ เมื่อยังทรงพระเยาว์ ทรงสร้างมอเตอร์ไฟฟ้าใช้เอง ทรงสร้างเครื่องรับวิทยุร่วมกับพระเชษฐาธิราช โดยซื้ออุปกรณ์ราคาถูกลำเลียงมาประกอบเอง ทรง

จำลองสิ่งของต่างๆ ได้หลายอย่าง ทรงประดิษฐ์เครื่องร้อนที่ป็นร้อนได้จริง ทรงจำลองเรือรบหลวงของไทยชื่อ “ศรีอยุธยา” ซึ่งยาวเพียงสองฟุต มีทั้งสายเคเบิลและปืนเรือครบครัน

ด้านภาษาและวรรณศิลป์

ทรงรอบรู้แตกฉานในภาษาไทย มีพระอัจฉริยภาพทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งยังทรงเชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมันเป็นอย่างดีเทียบเท่าเจ้าของภาษา รวมทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาโบราณ ทรงแปลบทความจากวารสารภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ข่าวจากวิทยุเพื่อสันติภาพและความก้าวหน้า

นอกจากนั้นทรงแปลหนังสือเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ (A Man Called Intrepid) ของ วิลเลียม สตีเวนสัน และเรื่อง ตีโต (Tito) ของฟิลลิป ออดิ เป็นภาษาไทย และทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก โดยทรงศึกษาเนื้อเรื่องจากพระไตรปิฎกซึ่งเป็นภาษาบาลี ทรงดัดแปลงเรื่องตอนท้ายเล็กน้อยเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่

พระปรีชาสามารถด้านกีฬา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดทรงกีฬาต่างๆ เป็นต้นว่า เรือใบ แบดมินตัน สกีนํ้า และการออกกำลังกายด้วยการว่ายน้ำ ทรงพระปรีชาสามารถในการทรงเรือใบ และเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐ ได้ทรงเรือใบประเภทโอเคที่ทรงต่อเอง เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาเรือใบระหว่างประเทศในการแข่งขันกีฬาแหลมทอง โดยทรงชนะเลิศ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ความเป็นมาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้วยความที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยในทุกข์สุขของพสกนิกรชาวไทย ทำให้พวกเราชาวไทยได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่ต่างๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะในพื้นที่ยากจน ห่างไกล และทุรกันดาร ซึ่งพระองค์จะทรงใช้เวลาประทับอยู่ตามเขตภูมิภาคมากกว่าในกรุงเทพฯ ทั้งนี้ เพราะพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะหาข้อมูลที่แท้จริงจากผู้ที่อยู่ในพื้นที่ เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในแต่ละภูมิภาค นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงสังเกตการณ์ และสำรวจสภาพทางภูมิศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน เพื่อจะได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดไว้สำหรับการพระราชทานแนวทางเพื่อการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริต่อไป

พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนเริ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอคามาจากปีนัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ เข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถาน และเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพันธุ์ปลาหมอคามาจากปีนังแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ นำไปเลี้ยงเผยแพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตน เพื่อจะได้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น

โครงการพระราชดำรินับว่า เป็นโครงการพัฒนาชนบทโครงการแรก เกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรถบลูโดเซอร์ให้หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวร ไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ (ปัจจุบันคือ ตำบลทับใต้) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมา และนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอกได้สะดวกขึ้น จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้พระราชทานพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อบรรเทาความแห้งแล้ง เดือดร้อนของราษฎรและสร้างเสร็จใช้ประโยชน์ได้ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ นับเป็นโครงการพระราชดำริทางด้านชลประทานแห่งแรกของพระองค์

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

โครงการตามพระราชประสงค์ คือ โครงการที่ทรงศึกษา ทดลอง ปฏิบัติเป็นการส่วนพระองค์ จนเมื่อทรงแนพระราชหฤทัยว่า โครงการนั้นจะเป็นผลดีและเกิดประโยชน์กับประชาชน จึงจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลเข้ามารับงานต่อไป

โครงการหลวง

พื้นที่ดำเนินการของโครงการหลวงส่วนใหญ่ จะอยู่ในเขตภาคเหนือ เนื่องจากเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทยภูเขา ซึ่งพระองค์ทรงพระกรุณาที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาให้อยู่ดี กินดี เลิกการปลูกฝิ่น และการทำไร่เลื่อนลอย อีกทั้งยังทรงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและบำรุงรักษาต้นน้ำลำธารบริเวณป่าเขา เพื่อบรรเทาอุทกภัยในเขตที่ลุ่มด้านล่าง ซึ่งการพัฒนาต่างๆ กว่าจะเกิดผล ล้วนแต่กินเวลานานนับสิบปี ซึ่งชาวไทยภูเขาเหล่านี้ ได้มีความจงรักภักดีในพระองค์ท่าน พร้อมทั้งเรียกขานพระองค์ท่านว่า "พ่อหลวง" และเรียกสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า "แม่หลวง" รวมถึงเรียกโครงการของทั้งสองพระองค์ว่า "โครงการหลวง"

โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์

โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ คือโครงการที่พระองค์ทรงพระราชทานข้อแนะนำหรือแนวพระราชดำริให้ไปดำเนินการ ซึ่งโครงการประเภทนี้ จะดำเนินการโดยหน่วยงานเอกชน เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัด และดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ โครงการพจนานุกรม โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เป็นต้น

โครงการตามพระราชดำริ จะเป็นโครงการที่พระองค์ทรงวางแผนพัฒนา และทรงเสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามแนวพระราชดำริ ปัจจุบันโครงการตามพระราชดำรินี้ เรียกว่า "โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" มีลักษณะเป็นโครงการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งเพื่อการศึกษา ค้นคว้า ทดลองและงานวิจัย โดยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ มีทั้งที่เป็นโครงการระยะสั้น และโครงการระยะยาว

ในการดำเนินการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงศึกษาข้อมูลต่างๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทั้งการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่จริงก่อนจะลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้ พระองค์มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการดำเนินการอยู่

เสมอว่า แนวพระราชดำริของพระองค์ เป็นเพียงข้อเสนอแนะ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรจะต้องนำพิจารณา วิเคราะห์ และกลั่นกรองตามหลักวิชาการ หากมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และเกิดประโยชน์คุ้มค่า จึงจะลงมือปฏิบัติต่อไป แต่หากไม่เกิดประโยชน์ ไม่เหมาะสมที่จะดำเนินการ ก็สามารถล้มเลิกได้

หน่วยงานที่มีหน้าที่ประสานงานและประสานแผนต่างๆ เพื่อให้แต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปปฏิบัติ คือสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือ สำนักงาน กปร. ซึ่งนอกจากการประสานงานในแต่ละขั้นตอนแล้ว สำนักงาน กปร. ยังจะได้ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ ทั้งนี้ ที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรโครงการต่างๆ เหล่านั้นเมื่อมีโอกาส เพื่อทอดพระเนตรความก้าวหน้า และติดตามผลงานต่างๆ ด้วยพระองค์เอง

การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริและบรรลुวัตถุประสงค์ มีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

โครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มุ่งช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ที่ราษฎรกำลังประสบอยู่ในขณะนั้น ซึ่งเป็นการแก้ไขอย่างรีบด่วน เช่น กรณีเขตพื้นที่อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาและเป็นพื้นที่ยากจนในเขตอิทธิพลของ ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่ขบวนการพัฒนาของรัฐยังไม่ถึงในช่วงระยะเวลานั้น ภายหลังจากมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าไปดำเนินการแล้ว ปัญหาความมั่นคงที่เคยมีอยู่ก็ลดน้อยถอยลง และหมดสิ้นไปในที่สุด แม้กระทั่งปัจจุบันโครงการที่แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและจะมีผลระยะยาวต่อไปคือ การแก้ไขปัญหาราจร และการป้องกันน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

๒. การพัฒนาต้องเป็นไปตามขั้นตอน

พระองค์ทรงเน้นการพัฒนาที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในลักษณะของการพึ่งตนเอง โดยทรงมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยเหลือราษฎรตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสภาพ เมื่อราษฎรสามารถพึ่งตนเองได้ ก็จะสามารถออกมาสู่สังคมภายนอกอย่างไม่ลำบาก

๓. การพึ่งตนเอง

เมื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้แล้ว ก็จะเป็นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนอยู่ในสังคมได้ตามสภาพ ในลักษณะของการพึ่งตนเอง ตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เน้นหลัก "การพึ่งตนเอง" เพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎร เช่น โครงการธนาคารข้าว โครงการธนาคารโค-กระบือ และโครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์ "หุบกระพง" อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งดำเนินการเพื่อให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยทำกิน และรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มสหกรณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและการทำมาหากินร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนั้น โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในระยะหลังก็ล้วนแต่เพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยตัวเองได้ เพราะเป็นโครงการที่สนับสนุนให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การให้การอบรมความรู้สาขาต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตรและศิลปาชีพพิเศษ เป็นต้น

๔. การส่งเสริมความรู้ และเทคนิควิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสม

ด้วยพระราชประสงค์ที่ต้องการให้ราษฎรได้รับในสิ่งที่ขาดแคลน และต้องมีตัวอย่างของความสำเร็จ จึงทรงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษา ทดลอง วิจัย และแสวงหาความรู้สมัยใหม่ที่ราษฎรรับได้ และนำไปดำเนินการเองได้ โดยต้องเป็นวิธีการที่ประหยัด เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

๕. การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

จากการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงโดยมิได้มีการฟื้นฟูขึ้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงสนพระราชหฤทัยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของราษฎรในพื้นที่ต่างๆ

๖. การส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม

จากการที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนไปสู่การผลิตที่มีภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นหลัก ทำให้สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนจากสังคมชนบทสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ปัญหาที่

เกิดตามมาคือ ปัญหาทางด้านความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่จะแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการกำจัดน้ำเสียในกรุงเทพมหานคร และในเมืองหลัก ในต่างจังหวัดด้วยวิธีการต่าง ๆ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในปีงบประมาณ ๒๕๒๕ – ๒๕๒๖ มีจำนวน ๓,๒๙๘ โครงการ แยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ๘ ประเภท คือ

๑. การเกษตร

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร จะทรงเน้นในเรื่องของการค้นคว้า ทดลอง และวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืช และพันธุ์สัตว์ต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งแต่ละโครงการจะเน้นให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีราคาถูก ใช้เทคโนโลยีง่าย ไม่สลับซับซ้อน เกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ นอกจากนี้ ยังทรงพยายามไม่ให้เกษตรกรยึดติดกับพืชผลทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว เพราะอาจเกิดปัญหาอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศหรือความแปรปรวนทางการตลาด แต่เกษตรกรควรจะมีรายได้จากด้านอื่น นอกเหนือไปจากการเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย เพื่อจะได้พึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง

๒. สิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อม ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องได้รับการดำเนินการแก้ไขควบคู่ไปกับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า เพราะยิ่งมีความเจริญก้าวหน้า ย่อมหมายถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมยิ่งก่อตัวและทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นเงาตามกันไป ซึ่งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะเป็นวิธีการที่จะทำนุบำรุงและปรับปรุงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้

๓. การสาธารณสุข

โครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้กับประชาชนในระยะแรก ๆ ล้วนแต่เป็นโครงการด้านสาธารณสุข เพราะพระองค์ทรงเห็นว่า หากประชาชนมีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง จะ

นำไปสู่สุขภาพจิตที่ดี และส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดีไปด้วย พระองค์จึงทรงให้ความสำคัญกับงานด้านสาธารณสุขเป็นอย่างมาก

๔. การส่งเสริมอาชีพ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อได้ดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการแล้ว จะเกิดการส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาทั้งหลายนั้น จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้มีการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และการประกอบอาชีพของราษฎรในภูมิภาคนั้นๆ เพื่อให้ราษฎรนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง ส่วนโครงการประเภทการส่งเสริมอาชีพโดยตรงนั้นก็มีจำนวนไม่น้อย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ จึงได้มีโครงการเกี่ยวกับประเภทการส่งเสริมอาชีพโดยตรง

๕. การพัฒนาแหล่งน้ำ

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกหรือการชลประทาน นับว่า เป็นงานที่มีความสำคัญ และมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะเกษตรกรจะสามารถทำการเพาะปลูกได้อย่างสมบูรณ์ตลอดปี เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ซึ่งต้องอาศัยเพียงน้ำฝน และน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้พืชได้รับน้ำไม่สม่ำเสมอ และไม่เพียงพอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำมากกว่าโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทอื่น

๖. การคมนาคมสื่อสาร

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านคมนาคมสื่อสาร ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการเกี่ยวกับปรับปรุงถนนหนทาง การก่อสร้างถนนเพื่อการสัญจรไปมาได้สะดวกและทั่วถึง การคมนาคมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการนำความเจริญไปสู่ชนบท การสื่อสารติดต่อที่ดียังผลสำคัญทำให้เศรษฐกิจของราษฎรในพื้นที่ดีขึ้น ราษฎรก็มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๓. สวัสดิการสังคม

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านสวัสดิการสังคม จะเป็นโครงการเพื่อช่วยเหลือราษฎรให้มีที่อยู่อาศัยที่ถาวร และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งจะทำให้ราษฎรมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความผาสุก

๔. อื่นๆ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทอื่นๆ ได้แก่ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินอกเหนือจากโครงการทั้ง ๓ ประเภท ที่ระบุมาแล้วข้างต้น เช่น โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหลาย โครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันน้ำทะเลกัดเซาะอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี นอกจากนี้ยังรวมถึงโครงการด้านการศึกษา การวิจัย การจัดและพัฒนาที่ดิน เป็นต้น

ลักษณะของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการพระราชดำริในระยะแรกๆ นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. โครงการที่มีลักษณะศึกษา ค้นคว้า ทดลองเป็นการส่วนพระองค์ โครงการดังกล่าวนี้เท่ากับเป็นการเตรียมพระองค์ในด้านข้อมูลและความรอบรู้ที่จะทรงนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและเผยแพร่แก่เกษตรกร รวมทั้งเป็นการแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นด้วย

๒. โครงการที่มีลักษณะเริ่มเข้าไปแก้ไขปัญหาหลักของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาและอุปสรรคในการทำเกษตรกรรมมากขึ้นทุกขณะ ซึ่งในขณะที่พระองค์ทรงมีโครงการทดลองและเรียนรู้ไปด้วยกัน จะทรงเริ่มก้าวเข้าสู่การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหของเกษตรกรอย่างแท้จริง ระยะแรกโครงการยังจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะบริเวณรอบๆ ที่ประทับในส่วนภูมิภาค รูปแบบของการพัฒนาแก้ปัญหา คือ การพัฒนาแบบผสมผสาน (Integrated Development) หลังจากนั้นโครงการในลักษณะนี้ค่อยๆ ขยายขอบเขตออกไปสู่สังคมเกษตรกรในพื้นที่ที่กว้างขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เป็นขั้นเป็นตอนอย่างละเอียดก่อนทุกครั้งในการจัดวางแผนโครงการใดโครงการหนึ่ง ก่อนจะมีพระราชดำรินั้น ขั้นตอนต่าง ๆ พอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาข้อมูล ก่อนจะเสด็จพระราชดำเนินยังพื้นที่ใด ๆ นั้น จะทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสารและแผนที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างละเอียดก่อนเสมอ

๒. การหาข้อมูลในพื้นที่ เมื่อเสด็จฯ ถึงพื้นที่นั้นๆ จะทรงหาข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลล่าสุด อาทิเช่น

๒.๑ ทรงสอบถามประชาชนถึงการประกอบอาชีพ สภาพหมู่บ้าน ภูมิประเทศ ดิน พืช อากาศ และน้ำ ฯลฯ

๒.๒ ทรงสำรวจพื้นที่ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่จริงที่คาดว่าจะดำเนินการพัฒนาได้

๒.๓ ทรงสอบถามเจ้าหน้าที่เมื่อทรงศึกษาจากข้อมูลเอกสารและทรงได้ข้อมูลจากพื้นที่จริงแล้ว จะทรงปรึกษากับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้อีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งคำนวณวิเคราะห์ทันทีด้วยว่า เมื่อดำเนินการแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไร และคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่เพียงใด อย่างไรแล้ว จึงพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปพิจารณาในชั้นรายละเอียดตามขั้นตอนต่อไป

๓. การศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับพระราชทานพระราชดำริแล้ว จะไปศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อประกอบการจัดทำโครงการให้เป็นไปตามแนวทางพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริอยู่เสมอว่า พระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น เมื่อรัฐบาลได้ทราบแล้ว ควรไปพิจารณาวิเคราะห์ถ่วงถ่วงตามหลักวิชาการก่อน เมื่อมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์คุ้มค่า และเห็นควรทำ เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาตัดสินใจเอง และในกรณีที่วิเคราะห์พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสม สามารถล้มเลิกได้

๔. การดำเนินงานตามโครงการ เมื่อจัดทำโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้วและผ่านการพิจารณาจากหน่วยเหนือตามลำดับขั้นตอน จนถึงการอนุมัติโครงการและงบประมาณแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการปฏิบัติงานในทันที โดยมี **สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)** เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานและประสานแผนต่างๆ ให้แต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการสนับสนุนสอดคล้องกัน และ/หรืออาจจัดตั้งองค์กรกลางที่ประกอบด้วยแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ควบคุมดูแลให้การดำเนินการต่างเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ

๕. การติดตามผลงาน ในการติดตามผลงานการดำเนินงานนั้น แต่ละหน่วยงาน รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะได้มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ แต่ที่สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จกลับไปยังโครงการนั้นด้วยทุกครั้งเมื่อมีโอกาส เพื่อทอดพระเนตรความก้าวหน้าและติดตามผลงานต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในกรณีที่เกิดมีปัญหาคุปรกต่างๆ จะทรงชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น นอกจากแนวทางและหลักการดังกล่าวข้างต้นคือ การพัฒนาต้องเป็นไปตามขั้นตอน โดยที่จะต้องทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งก่อนแล้วมีการพัฒนาต่อไปให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ขณะเดียวกันจะต้องอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความรู้เทคนิควิชาการสมัยใหม่พร้อมๆ กันไปด้วย อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสังคมวิทยาของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันด้วยเสมอ ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ...”

ด้วยหลักการดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ จำนวน ๖ ศูนย์ โดยมีแนวทางและวัตถุประสงค์ดังนี้

“...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของชีวิตประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ จะสามารถที่จะหาตัววิธีการ จะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...”

“...ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้า วิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพฝน พืช อากาศ และประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

“...กรม กองต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน ได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประรองกัน ประสานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมึนงง ถือว่าเป็นศูนย์ของตนเอง คนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านงาน การส่งเสริมการศึกษามาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่า ประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่า ที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์และต้นทุนของผู้เป็นเจ้าของที่จะให้ประโยชน์...”

แนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จากพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๖ สามารถสรุปแนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ได้ดังนี้คือ

๑. **ทำการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย** เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาทางด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จึงเปรียบเสมือน “ตัวแบบ” ของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่นๆโดยรอบได้ ทำการศึกษา

๒. การแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติ และประชาชน การศึกษา

ค้นคว้า ทดลอง วิจัยต่างๆ ที่ได้ผลแล้วควรจะนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่จริงได้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ควรเป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติ เป็นแหล่งความรู้ของราษฎร เป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหา ระหว่างคน ๓ กลุ่ม คือ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่พัฒนาส่งเสริม และราษฎร

๓. การพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นตัวอย่างที่ดีของแนวความคิดแบบสหวิทยาการ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่นั้นๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาแต่ละแห่งจะเป็นแบบจำลองของพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาที่ควรจะเป็น เพื่อเป็นตัวอย่างว่าในพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ลักษณะหนึ่งๆ นั้น จะสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อย่างไรได้บ้าง มิใช่การพัฒนาเฉพาะทางใดทางหนึ่ง แต่พยายามใช้ความรู้จากสาขามากที่สุด แต่ละสาขาให้เป็นประโยชน์เกื้อหนุนกับการพัฒนาสาขาอื่นๆ และระบบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ควรเป็นการผสมผสานไม่เพียงเฉพาะเรื่องความรู้เท่านั้น แต่ต้องมีการผสมผสานการดำเนินงานและการบริหารที่เป็นระบบด้วย

๔. การประสานงานระหว่างส่วนราชการ เป็นแนวทางและวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง เนื่องจากกระบวนการพัฒนาและระบบราชการไทยมีปัญหาโดยพื้นฐาน เป็นสิ่งบั่นทอนประสิทธิภาพ และผลสำเร็จของงานลงอย่างน่าเสียดาย แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทุกแห่ง จึงเน้นการประสานงาน การประสานแผน และการจัดการระหว่างกรม กอง และส่วนราชการต่างๆ

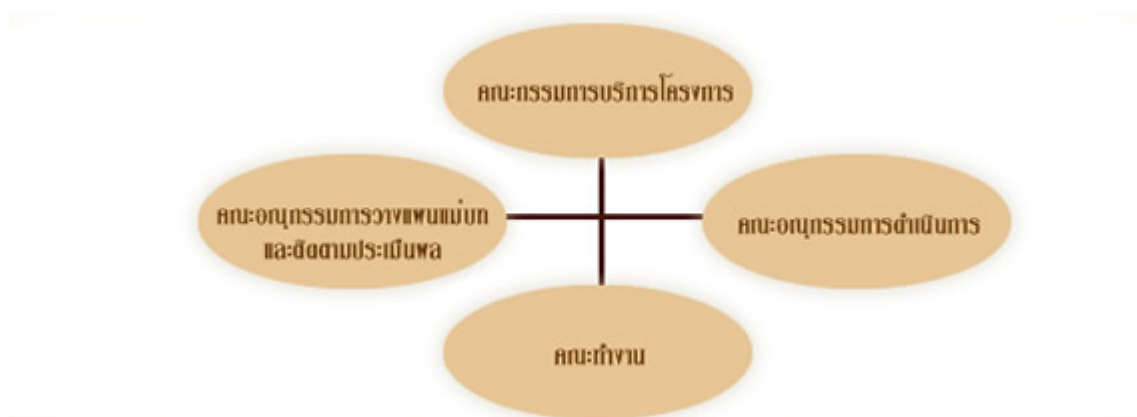
๕. เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (one stop service) กล่าวคือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ มีการศึกษาทดลองและสาธิต ให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินงานพร้อมๆ กันในทุกด้าน ทั้งด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนการพัฒนาทางด้านสังคม และงานศิลปาชีพ ในลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” เมื่อผู้สนใจเข้าไปศึกษาดูงานโดยจะมีให้ดูได้ทุกอย่างในบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทั้งหมด ผู้สนใจหรือเกษตรกรจะได้รับความรู้รอบด้าน อีกทั้งมีความสะดวก รวดเร็ว ซึ่งนำไปสู่การได้รับประโยชน์สูงสุด

ผลการศึกษาของแต่ละศูนย์นั้น จะเป็นความรู้ที่นำไปส่งเสริมให้กับประชากรเป้าหมายและมีการสาธิตไว้ในพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ประชากรที่อยู่ในหมู่บ้านรอบๆ พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จะเป็นประชากรเป้าหมายกลุ่มแรกที่จะได้รับประโยชน์ กล่าวคือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องงานส่งเสริมจะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ที่ได้ผลดีไปแนะนำให้กับเกษตรกร

หมู่บ้านเป้าหมาย ซึ่งก่อนนี้เรียกว่า “หมู่บ้านบริวาร” แต่ปัจจุบันได้เรียกว่า “หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ” แต่ละศูนย์ศึกษาการพัฒนา จะมีประชากรหมู่บ้านรอบศูนย์อยู่ประมาณ ๑๐-๒๕ หมู่บ้าน ในการส่งเสริมนั้นทำหลายวิธีด้วยกัน ทั้งนี้ แล้วแต่สภาพสังคมวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เช่น ให้เกษตรกร เข้ามารับการอบรมในศูนย์ศึกษาการพัฒนา หลักสูตรต่างๆ เช่น การเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมออกไปแนะนำส่งเสริมในหมู่บ้าน หรือเกษตรกรเข้ามาศึกษาดูงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนา ด้วยตนเองหรือเข้ามาเป็นหมู่คณะ

เมื่อการส่งเสริมให้หมู่บ้านรอบศูนย์ได้ผลในระดับหนึ่งแล้ว หมู่บ้านเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นหมู่บ้านตัวอย่างให้เกษตรกรพื้นที่อื่นๆ ที่ห่างออกไปได้เข้ามาศึกษาและดูงานได้และการขยายผล การส่งเสริมของศูนย์ศึกษาการพัฒนา จะสามารถขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปเรื่อยๆ ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนา มีอยู่ ๖ แห่ง กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ แต่ละศูนย์ศึกษาการพัฒนา จะมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของแต่ละภูมินาคนั้นๆ ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้น อย่างไรก็ตาม แต่ละภูมิภาคอาจจะมีเรื่องปลีกย่อยที่ควรจะได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมและพื้นที่ที่เหมาะสมอยู่แยกออกไปในพื้นที่อื่น เพื่อให้การดำเนินงานเหล่านั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดให้มี “ศูนย์สาขา” เพื่อทำการศึกษาเป็นการเฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่นั้นๆ และผลที่ได้จากการศึกษาจะ ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเช่นกัน

การบริหารและการดำเนินการภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อมีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนา ของแต่ละศูนย์ ในระยะเริ่มแรกมีรูปแบบองค์ประกอบ ของคณะกรรมการบริหารและอนุกรรมการของแต่ละศูนย์ที่แตกต่างกันออกไป ทำให้การดำเนินงาน ของศูนย์ฯ มีลักษณะหลากหลายและขาดเอกภาพ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการ พัฒนา สามารถจะดำเนินงานสนองพระราชดำริได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเอกภาพและสอดคล้องซึ่ง

กันและกัน คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๓๕ ให้ดำเนินการปรับปรุงระบบบริหารงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนา โดยให้ยกเลิกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการและอนุกรรมการที่ถือปฏิบัติแต่เดิมทั้งหมด ให้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการ อนุกรรมการวางแผนและติดตามประเมินผลชุดเดียว ดังนี้

คณะกรรมการบริหารศูนย์ ประกอบด้วย องคมนตรีเป็นประธาน เลขาธิการ กปร. เป็นรองประธาน อธิบดีกรมที่เกี่ยวข้อง ๑๒ คน ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ตั้งอยู่ ๖ คน เป็นกรรมการ รองเลขาธิการ กปร. เป็นกรรมการและเลขานุการ ที่ปรึกษาด้านการประสานงานและผู้แทนสำนักงาน กปร. เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ รวมกรรมการทั้งสิ้น ๒๓ คน มีหน้าที่กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายในการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางการบริหารโครงการ อำนาจการควบคุม กำกับ ดูแล ให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวพระราชดำริที่ได้กำหนดไว้ ติดตามผลและให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานให้บรรลุผล และกรรมการชุดนี้สามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานหรือบุคคลเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

อนุกรรมการแผนแม่บทและติดตามประเมินผล ประกอบด้วย เลขาธิการ กปร. เป็นประธาน คณะอนุกรรมการ รองอธิบดีที่เกี่ยวข้อง ๕ กรม เป็นรองประธานอนุกรรมการ ผู้แทนจากกรมที่เกี่ยวข้อง ๙ กรม เป็นอนุกรรมการ ที่ปรึกษาด้านการประสานงาน สำนักงาน กปร. เป็นอนุกรรมการ และเลขานุการ ผู้แทนสำนักงาน กปร. และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ ศูนย์ เป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ คณะอนุกรรมการชุดนี้ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผนแม่บทของศูนย์ฯ ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของคณะกรรมการบริหาร ดำเนินการติดตามผลการดำเนินงานและพิจารณากลับกรอรายละเอียดโครงการและงบประมาณประจำปีตามที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เสนอขอรับการสนับสนุน

องค์กรดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนา แต่ละศูนย์ ประกอบด้วย ผู้ดำเนินงานตามความเหมาะสม ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการบริหารโครงการคือ อนุกรรมการดำเนินงานและคณะทำงานที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากส่วนกลางและระดับพื้นที่มากกว่า ๑๐ กรม มาร่วมกันปฏิบัติงานคือ กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ฯลฯ ในจำนวนเหล่านี้มีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน ๖ แห่ง ได้แก่

๑. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอนมสาร จันทบุรี งานหลักคือ ค้นคว้า ทดลอง และสาธิตการพัฒนาที่ทำกินของราษฎร ให้มีความสมบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มผลผลิตของพืชหลายชนิด โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานในการประสานการดำเนินงานในพื้นที่

ศูนย์สาขาประกอบด้วย

๑.๑ ศูนย์บริการพัฒนาบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

๑.๒ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณเขาชะโงก จังหวัดนครนายก

๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของพระราชวังสนามจันทร์ ตาบลห้วยทรายและตำบลชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มุ่งเน้นการฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมและสร้างแนวป้องกันไฟป่าโดยใช้ระบบเปียก เช่น แนวคูคลองและพืชเศรษฐกิจ สีเขียว เป็นต้น และพยายามศึกษาวิธีการที่จะให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงและอนุรักษ์สภาพป่าพร้อม ๆ กับมีรายได้และผลประโยชน์จากป่าและจากพืชไร่ในขณะเดียวกันด้วย โดยมีกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมตำรวจ เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานในพื้นที่

ศูนย์สาขาประกอบด้วย

๒.๑ โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้ม จังหวัดราชบุรี

๓. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก มีวัตถุประสงค์ในการค้นคว้า ทดลอง และสาธิตการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านประมงชายฝั่ง เพื่อให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตเพื่อการพัฒนาตนเองได้ในระยะยาว โดยมีกรมประมงเป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานในพื้นที่

๔. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่บ้านนาแกเค้า ตาบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและทดลองงานพัฒนาการเกษตรต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สำหรับเป็นตัวอย่างให้ราษฎรนำไปใช้ปฏิบัติ รวมทั้งการพัฒนาป่าไม้ด้วยระบบชลประทานและการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานในพื้นที่

๕. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ งานหลักคือ การศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนา พื้นที่ต้นน้ำลำธาร มีการปลูกป่า ๓ อย่าง (ไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พุ่ม) ๓ วิธี (โดยการใช้ น้ำจากระบบชลประทาน น้ำฝน และฝายกักเก็บน้ำตามแนวร่องหุบเขา ซึ่งเรียกว่า check dam เพื่อรักษาความชุ่มชื้น) และการใช้ลุ่มน้ำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาที่สามารถให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานในการประสานการดำเนินงานในพื้นที่

ศูนย์สาขาประกอบด้วย

๕.๑ โครงการศูนย์ศึกษาบริการการพัฒนาขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลบ้านไร่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

๕.๒ โครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จลุ่มน้ำสาขาน้ำปิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอฮอด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

๕.๓ โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๕.๔ โครงการพัฒนาตอยตุงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย

๖. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีเป้าหมายในด้านการศึกษาวิจัยดินพรุ ที่มีอยู่ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ไร่ ในภาคใต้ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ยังมีโครงการศึกษาทดลองเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดครอบครัวแบบครบวงจรในเรื่องของยางพาราและปาล์มน้ำมันอีกด้วย โดยมีการพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานในพื้นที่

ศูนย์สาขาประกอบด้วย

๖.๑ โครงการสวนยางเขาดันหยง อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

๖.๒ โครงการพัฒนาหมู่บ้านปีแถมุดอ กิ่งอำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส

๖.๓ โครงการหมู่บ้านปศุสัตว์เกษตรมุโนะ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

เศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ **ควรจะเป็น** โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อ**ความมั่นคง** และ**ความยั่งยืน** ของการพัฒนา

คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน สำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่างๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบทหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แต่ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกสืบทอดและเริ่มสูญหายไป สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี

พระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานมานานกว่า ๓๐ ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะทำให้เกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือ **ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อน** เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้น

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ ว่า

“...เมื่อปี ๒๕๑๗ วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินพอใช้ก็ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอกินพอใช้ บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย.”

(๔ ธันวาคม ๒๕๔๑)

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

๑. **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒. **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง

๒ ประการ ดังนี้

๑. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

๒. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

พระราชกรณียกิจต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณีในพุทธศักราช ๒๔๙๓ นั้น มีพระชนมายุเพียง ๒๓ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญในการเปิดประเทศให้นานาอารยประเทศได้รู้จักและยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงเห็นพ้องกับรัฐบาลว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกระชับสัมพันธไมตรีกับประเทศมหาอำนาจในทวีปยุโรปและอเมริกาให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ดังนั้น ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๒ - ๒๕๑๐ จึงเป็นช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงอุทิศทุ่มเทพระวรกายอย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย อเมริกา ยุโรป และออสเตรเลีย ทั้งอย่างเป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์ โดยเฉพาะเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ และ ๒๕๐๔ เป็นเวลาต่อเนื่องกันถึง ๓ เดือน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเหตุผลและพระราชปณิธานในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ดังพระราชดำรัส ความว่า

“...การไปต่างประเทศคราวนี้ ก็ไปเป็นทางราชการแผ่นดิน เป็นการทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าในฐานะเป็นประมุขของประเทศ เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ในสมัยนี้ ประเทศต่างๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ จะว่าชนทุกชาติเป็นญาติพี่น้องกันก็ว่าได้ จึงควรพยายามให้รู้จักนิสัยใจคอกันทั้งต้องผูกน้ำใจกันไว้ให้ดีด้วย”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ รวม ๓๒ ครั้ง ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๒ - ๒๕๑๐ ทรงประสบความสำเร็จตามพระราชปณิธานอย่างยิ่ง ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ยิ่งใหญ่ต่อประเทศชาติ ทำให้บรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศราบรื่น ส่งผลให้เกิดความมั่นคงและเป็นที่ยอมรับยำเกรงจากต่างประเทศ พระราชจริยวัตร พระปรีชาสามารถด้านภาษาต่างประเทศ ทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน ตลอดจนพระปรีชาสามารถด้านอื่นๆ รวมทั้งพระราชปณิธาน และการที่ทรงรอบรู้ขนบธรรมเนียมของชาวตะวันตก ทำให้ประชาชนของทุกประเทศที่ทรงเยือนมีความชื่นชมและถวายพระเกียรติแด่ทั้งสองพระองค์อย่างพิเศษหลายครั้งหลายครา อย่างที่บุคคลสำคัญของประเทศอื่นไม่เคยได้รับมาก่อน ประมุขของต่างประเทศ หัวหน้ารัฐบาลและเจ้าหน้าที่ระดับสูงทั้งภาครัฐ องค์กร องค์กรระหว่างประเทศ และภาคเอกชน เดินทางมาเยือนไทยเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงต้อนรับพระราชอาคันตุกะซึ่งเป็นประมุขของประเทศ

ต่างๆ ที่มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการนับร้อยครั้ง ทุกครั้งยังความประทับใจและปลื้มปิติแก่ผู้ที่ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เฝ้าชมพระบารมี ชมพระราชกรณียกิจทางสื่อต่างๆ โดยทั่วกัน ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ

ในโอกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ระหว่างวันที่ ๘-๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ พระประมุข พระราชวงศ์ และผู้แทนพระองค์ จาก ๒๕ พระราชวงศ์ทั่วโลก ได้พร้อมใจกันเสด็จมาร่วมถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสพิเศษนี้

พระราชกรณียกิจอันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติต่างตอบแทน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ คือ การทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเอกอัครราชทูตไทยไปดำรงตำแหน่งในต่างประเทศ และการพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เอกอัครราชทูตต่างประเทศ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มาประจำประเทศไทย ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อถวายพระราชสาส์นหรืออักษรสาส์นตราตั้ง รวมทั้งพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เอกอัครราชทูตที่หมดวาระการดำรงตำแหน่งในประเทศไทยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อกราบบังคมทูลลา

.....

พระบรมราโชวาท

เรื่องการปฏิบัติงาน

๑.

“...ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดี และคนไม่ดีไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่ การส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจไม่ให้ก่อความ เดือดร้อนวุ่นวายได้...”

พระบรมราโชวาทในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ
ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒

๒.

“...การกระทำใดๆ ควรจะได้ทำด้วยเหตุผล ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของงาน เพราะจะช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้โดยถูกต้อง เทียบตรง และรวดเร็ว นอกจากนั้น จะต้อง ทำด้วยความสุจริต ไม่เบียดเบียน เบียดบัง หรือละเมิดผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ปลอดภัยจากความ ลำบากยากยุ่ง และความวิบัติทั้งปวง...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๔

๓.

“...อันการทำงานนั้น กล่าวโดยสรุป ขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างเป็นสำคัญ คือ ความสามารถในการใช้วิชาการอย่างหนึ่ง กับความสามารถในการสัมพันธ์ติดต่อและประสาน กับผู้อื่น ไม่ว่าจะในวงงานเดียวกันหรือต่างวงงานกันอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ย่อมดำเนิน ควบคู่ไปด้วยกัน...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา
ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา ๑๙ สิงหาคม ๒๕๑๗

๔.

“...การทำงานให้มีประสิทธิภาพและให้ดำเนินไปได้โดยราบรื่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องทำด้วยความรับผิดชอบอย่างสูง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนจุดประสงค์ที่แท้จริงของงาน สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรับผิดชอบ” ให้ถูกต้อง...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๙

๕.

“...การทําดีนั้นทํายากและเห็นผลช้า แต่ก็จำเป็นต้องทำ เพราะหาไม่ความชั่วซึ่งทำได้ง่ายจะเข้ามาแทนที่และจะพอกพูนขึ้นอย่างรวดเร็วโดยไม่ทันรู้สึกตัว แต่ละคนจึงต้องตั้งใจและเพียรพยายามให้สุดกำลังในการสร้างเสริมและสะสมความดี...”

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษา

ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจ สอนอัมพร ๑๔ สิงหาคม ๒๕๒๕

๖.

“...การทำงานให้สำเร็จขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างเป็นสำคัญ คือสามารถในการใช้วิชาความรู้อย่างหนึ่งสามารถในการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ต้องดำเนินคู่กันไป และจำเป็นต้องกระทำด้วยความสุจริตกายสุจริตใจ ด้วยความคิดที่เป็นอิสระปราศจากอคติ และด้วยความถูกต้องตามเหตุตามผลด้วย จึงจะช่วยให้งานบรรลุจุดหมายและประโยชน์ที่พึงประสงค์โดยครบถ้วนแท้จริง...”

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน

เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน ๑ เมษายน ๒๕๒๔

๗.

“...เมื่อมีโอกาสและมืงานทำ ควรเต็มใจทำโดยไม่จำเป็นต้องตั้งข้อแม้หรือเงื่อนไขอันใดไว้ให้เป็นเครื่องกีดขวาง คนที่ทำงานได้จริงๆนั้น ไม่ว่าจะจับงานสิ่งใด ย่อมทำได้เสมอ ถ้ายังมีความเอาใจใส่ มีความขยัน และความซื่อสัตย์สุจริต ก็ยิ่งจะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในงานที่ทำสูงขึ้น”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร

วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ๔ กรกฎาคม ๒๕๓๐

๘.

“...การงานทุกอย่างทุกอาชีพ ย่อมมีจรรยาบรรณของตนเอง จรรยาบรรณนั้น จะบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ยึดถือกันว่าเป็นความดีงามที่คนในอาชีพนั้นพึงปฏิบัติ หากผู้ใดล่วงละเมิดก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่บุคคล หมู่คณะและส่วนรวม”

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐

๙.

การที่จะให้งานประสานกันนั้น มีหลักสำคัญอยู่ว่า ทุกฝ่ายจะต้องไม่แบ่งแยกกัน ไม่แย่งประโยชน์ ไม่แย่งความชอบกันแต่ฝ่าย แต่ทุกคนต้องทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลสำเร็จในการงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๐.

คนไม่มีความสุจริต คนไม่มีความมั่นคง ชอบแต่ makkelijk ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๑.

ในการปฏิบัติราชการนั้น ขอให้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ อย่างนึกถึงบำเหน็จรางวัล หรือผลประโยชน์ให้มาก ขอให้ถือว่าการทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ เป็นทั้งรางวัลและประโยชน์อย่างประเสริฐจะทำให้บ้านเมืองไทยของเราอยู่เย็นเป็นสุขและมั่นคง

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๒.

ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย ก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๓.

ขอให้ทุกท่านได้ตั้งใจและตั้งความเพียรพยายาม ที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความ
หมั่นขยันและพร้อมเพรียงปรองดองกัน ตั้งมั่นอยู่ในความสุจริตบริสุทธิ์ใจให้ได้ผลที่ดีที่สุด
เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ส่วนรวมอันไพบูรณ์ และเพื่อความมั่นคงปลอดภัยและความวัฒนาผาสุก
ของประเทศชาติของเรา

เกียรติและความสำเร็จเกิดจากผลการปฏิบัติงานและปฏิบัติตัวของแต่ละคน ที่สามารถ
ปฏิบัติงานในความรับผิดชอบให้ได้ผลสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์ และปฏิบัติตัวให้สุจริต
เที่ยงตรง พอดควรพอดีแก่ตำแหน่งหน้าที่ที่ดำรงอยู่

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๔.

การยึดมั่นในผลประโยชน์ของแผ่นดิน และความถูกต้องเป็นธรรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง
ในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ เพราะการยึดมั่นดังกล่าว จะทำให้จิตใจมั่นคงเด็ดเดี่ยวใน
อันที่จะพากเพียรปฏิบัติหน้าที่ให้จนบรรลุผลสำเร็จ และสามารถป้องกันความผิดพลาดเสียหาย
อันจะเกิดแก่ตนแก่งานได้อย่างแท้จริง

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องเศรษฐกิจการพัฒนา

๑๕.

“...ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ
ความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา
เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗

๑๖.

“..เทคโนโลยีนั้น โดยหลักการ คือการทำให้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดเป็นสิ่งที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น เทคโนโลยีที่ดี ที่สมบูรณ์แบบ จึงควรสร้างสิ่งที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และมีความสูญเปล่า หรือความเสียหายเกิดขึ้นน้อยที่สุด แม้แต่สิ่งที่เป็นของเสียเป็นของเหลือทิ้งแล้ว ก็ควรได้ใช้ เทคโนโลยีแปรสภาพให้เป็นของใช้ได้ เช่น ใช้ทำขยะและมูลสัตว์ให้เป็นแก๊สและปุ๋ย เป็นต้น..”

พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร ๑๘ ตุลาคม ๒๕๒๒

๑๗.

“...การพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างให้เจริญขึ้นนั้น จะต้องสร้างและเสริมขึ้นจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งสิ้น ถ้าพื้นฐานไม่ดี หรือคลอนแคลนบกพร่องแล้ว ที่จะเพิ่มเติมเสริมต่อให้เจริญขึ้นไปอีกนั้นยากนักที่จะทำได้ จึงควรเข้าใจให้แจ่มชัดว่า นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญแล้ว ยังจะต้องพยายามรักษาพื้นฐานให้มั่นคงไม่บกพร่องพร้อมๆ กันไปด้วย...”

พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร

แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๓

๑๘.

“...เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับ การเกษตรมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้างความเจริญด้านต่างๆ เป็นรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุกๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ ก็เพราะการเกษตรของเราเจริญ...”

พระบรมราชาโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร

ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๐๗

เรื่องสิ่งแวดล้อม

๑๙.

“...เดี๋ยวนี้ทุกคนก็คงเข้าใจแล้วว่า ป่า ๓ อย่างนั้น คืออะไร แต่ก็ให้เข้าใจว่า ป่า ๓ อย่างนี้มีประโยชน์ ๔ อย่าง..ประโยชน์ที่ ๔ นี้สำคัญคือ รักษาอนุรักษ์ดิน เป็นต้นน้ำ ลำธาร...”

“...เรื่องป่า ๓ อย่าง คือ ไม้พิน ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน..ประชาชนมีความรู้ ทุกคนที่อยู่บนภูเขา ที่คนที่อยู่ในที่ราบ เขามีความรู้ เขาทำงานมาตั้งหลายชั่วคนแล้ว เขากันอย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรจะทำการกิจกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรจะเก็บไม้ไว้ แต่ว่าที่เสียไปเพราะว่าพวกที่ไม่รู้เรื่องไม่ได้ทำมานานแล้ว ทั้งมานานแล้ว ทั้งกิจกรรมมานานแล้ว ก็ไม่รู้เรื่องแล้วก็ตามอยู่ในที่ที่มีความสะดวก ก็เลยทำให้ลืมน้ำชีวิตมันเป็นไปได้โดยที่ทำการกิจกรรมที่ถูกต้อง..”

พระบรมราชาบาทสมเด็จพระราชทานในวันเปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ

ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

เรื่องความสามัคคี

๒๐.

ความสามัคคีสามัคคีของเรานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนตลอดไป หากเรามีความประมาท เราแตกสามัคคีกันเมื่อใด เราก็จะเป็นอันตรายย่อยยับลงเมื่อนั้น ไม่มีใครอื่น ที่ไหน จะช่วยเราได้ นอกจากตัวเราเอง

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๑.

ความสามัคคีนี้ หมายถึงว่า มีสิ่งใดที่อาจขัดแย้งซึ่งกันและกันบ้าง ก็ต้องปรองดองกันเสีย และหาทางออกโดยที่ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ความสามัคคีเป็นกำลังอย่างสูงที่สุดของชุมชน

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๒.

ทุกคนต้องนึกถึงส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ที่ต้องเห็นแก่ส่วนรวมเป็นที่ตั้งนั้น ก็เพราะเหตุว่า แต่ละคนแต่ละบุคคล ต้องอาศัยส่วนรวมเป็นที่อยู่อาศัย ถ้าส่วนรวมอยู่เย็นเป็นสุข แต่ละบุคคลก็อยู่เย็นเป็นสุข ฉะนั้น ทุกคนมีหน้าที่ที่จะสร้างให้ส่วนรวมมีความมั่นคงและความสงบ

พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๓.

ขอให้ทุกคนระลึกว่า ปัญหาทุกอย่างมีทางที่จะแก้ไขได้ ถ้าแก้คนเดียวไม่ได้ ก็ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้หลาย ๆ คน หลาย ๆ ทาง ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรคขัดขวาง และบั่นทอนทำลายความเจริญ และความสำเร็จของการทำงาน.

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องการดำรงชีวิต

๒๔.

เวลาเรามีความโกรธ จิตใจของเราไม่สว่าง มีสิ่งที่มาครอบงำ ทำให้มืดมนไม่เห็นทาง เราจึงอาจเปะปะ และมีใช้เฉพาะความโกรธ ความเศร้าก็ทำให้มืดมนได้ หรือแม้แต่ความดีใจก็ทำให้มืดได้ ฉะนั้น ทุกคนจึงมีหน้าที่ที่จะควบคุมจิตใจ ทั้งจิตใจทางโกรธ ทางเศร้า หรือทางดีใจ เพื่อให้ทุกคนสามารถที่จะมีความสว่างในใจ

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๕.

ทุกคนจำเป็นต้องหมั่นใช้ปัญญา พิจารณาการกระทำของตนให้รอบคอบอยู่เสมอ ระมัดระวัง ทำการทุกอย่างด้วยเหตุผล ด้วยความมีสติ และด้วยความรู้ตัว เพื่อเอาชนะความชั่วร้าย ทั้งมวลให้ได้โดยตลอด และสามารถก้าวไปถึงความสำเร็จที่แท้จริง ทั้งในการทำงานและการครองชีวิต

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๖.

ในเรื่องการรักษาคุณงามความดีนั้น ทุกคนจำต้องระลึกไว้เป็นนิตย์ว่า การทำดีถึงหาก จะทำยากและเห็นผลช้า แต่ก็จำเป็นต้องทำ เพราะถ้าไม่ทำ ความชั่วซึ่งทำได้ง่ายจะเข้ามา แทนที่แล้วจะเพิ่มพูนขึ้น ทำลายความดีทั้งปวงลงได้อย่างรวดเร็ว ไม่ทันรู้สึกตัว

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๓.

ประเทศชาติประกอบด้วยผืนแผ่นดินกับประชาชน และผืนแผ่นดินนั้นเป็นที่เกิดที่อาศัย ที่อำนวยความสะดวก ความมั่นคงแก่ประชาชน ให้สามารถรวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติได้ ด้วยเหตุนี้ ประชาชนผู้อยู่ในแผ่นดิน จึงต้องมีหน้าที่ที่จะร่วมกันประกอบกรณียกิจ เพื่อรักษา ความเป็นปึกแผ่นเรียบร้อย และความมั่นคงปลอดภัยของแผ่นดินไว้ให้เป็นถิ่นที่ทุกคนจะอยู่อาศัย และประกอบสัมมาชีพด้วยความผาสุกร่มเย็น

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๔.

การแสวงหาประโยชน์ใด ๆ ถ้าละเมิดและก้าวร้าวกัน จะกลายเป็นการเบียดเบียน ซึ่งมีอันตรายมากทันที จึงไม่เป็นการถูกต้องเลยที่ผู้ใดจะแสวงหาหรือได้มาโดยทำนองนั้น อีกประการหนึ่งควรจะต้องทราบให้แน่ชัดว่าถึงประโยชน์ส่วนรวมว่า เป็นประโยชน์ ที่ครอบคลุมถึงประโยชน์ทั้งหลายทั้งสิ้นในชาติ กล่าวคือ เป็นทั้งประโยชน์ของประเทศ ทั้ง ประโยชน์ของแต่ละบุคคลนั่นเอง

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๕.

เด็กไทยต้องฝึกอบบรมธรรมจริยาให้สมบูรณ์พร้อมในตนเอง จักได้เป็นคนดีมีคุณ มีประโยชน์ และสามารถรักษาตัวรักษาชาติบ้านเมืองให้ดำรงคงอยู่ด้วยความเจริญมั่นคงต่อไปได้.

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓๐.

แต่ละคนต้องตั้งใจ และเพียรพยายามให้สุดกำลัง ในการสร้างเสริมและสั่งสมความดีอยู่ทุกเมื่อ ทั้งต้องหมั่นสำรวจตรวจสอบความดีของตัวเองอยู่เสมอๆ ด้วยว่า ยังมีบริบูรณ์ดีอยู่หรือบกพร่อง วิปริตในส่วนใดข้อใดไป จักได้รับปฏิบัติปรับปรุงแก้ไขให้ทันการ

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชดำรัส

เรื่องการปฏิบัติงาน

๑.

“...ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรม และพึงประสงค์นั้น คือความเพียรที่จะกำจัดความเลื่อมให้หมดไป และระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่อย่างหนึ่ง กับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีงามให้บังเกิดขึ้นและระวังรักษามิให้เลื่อมสลับไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้เป็นอุปกรณ์อย่างสำคัญต่อการปฏิบัติตนปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติ จะได้ตั้งตนตั้งใจอยู่ในความเพียรดังกล่าวประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม...”

พระราชดำรัสพระราชทานในพิธีกาญจนาภิเษก ทรงครองราชย์ ครบ ๕๐ ปี พ.ศ.๒๕๓๙

๒.

ถ้าทุกคนยึดมั่นในความดี ถ้าทุกคนยึดมั่นว่าเราต้องช่วยกันและต้องพยายามที่จะปฏิบัติงานของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตด้วยความตั้งใจดี ด้วยความเอาใจใส่ดีในหน้าที่ของตน เชื่อได้ว่าส่วนรวมจะอยู่ได้อย่างมั่นคงและถาวรแน่

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓.

ต่างคนต่างมีหน้าที่ แต่ก็ไม่ได้ หมายความว่า ทำเฉพาะหน้าที่เท่านั้น เพราะว่าคนใดทำหน้าที่เฉพาะของตัวเอง โดยไม่มองไม่แลคนอื่น งานก็ดำเนินไปไม่ได้ เพราะเหตุว่างานทุกงาน จะต้องพาดพิงกัน จะต้องเกี่ยวโยงกัน ฉะนั้น แต่ละคนจะต้องมีความรู้ถึงงานของผู้อื่นแล้ว ช่วยกันทำ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องเศรษฐกิจการพัฒนา

๔.

“... อาจมีบางคนเข้าใจว่า ทำไมจึงสนใจเรื่องชลประทาน หรือเรื่องป่าไม้ จำได้เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ ที่โรงเรียนมีครู ซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว สอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่าภูเขาต้องมีป่าไม้อย่างนั้น เมื่อเม็ดฝนตกลงมาแล้ว จะชะดินลงมาเร็ว ทำให้ไหลตามน้ำไป ทำความเสียหายดินหมดจากภูเขา เพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็นหลักของป่าไม้ เรื่องการอนุรักษ์ และเป็นหลักของชลประทาน ที่ว่า ถ้าเราไม่รักษาป่าไม้ข้างบน จะทำให้เดือดร้อน ตลอดทั้งดินบนภูเขาจะหมดไป กระทั่งมีตะกอนลงมาในเขื่อนมีตะกอนลงมาในแม่น้ำ ทำให้น้ำท่วม นี่นะเรียนมา ตั้งแต่ อายุ ๑๐ ขวบ ...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๑๒

๕.

“...กิจการฝนเทียมก็เป็นผลที่ดี เพื่อให้กิจการฝนเทียมได้ผลดียิ่ง จะต้องอาศัยหลายอย่าง นอกจากเงินสำหรับค่าใช้จ่ายนั้น ก็ต้องมีความร่วมมือกันระหว่างทุกฝ่าย ทางด้านวิชาการ ก็ต้องค้นคว้าอยู่เสมอว่า ลักษณะใดจะทำฝนเทียมได้เป็นผลสำเร็จ และต้องพยายามหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ...”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะชาวนานานาชาติ

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

๖.

“... การทำฝนเทียมนี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย จะต้องมีการอุปกรณ์ วัสดุ และเจ้าหน้าที่ งานที่ทำนี้ก็ต้องสิ้นเปลืองไม่ใช่น้อย แต่ถ้าผลที่ได้คือ จะเป็นผลที่น่าพอใจ การทำฝนนี้ เป็นสิ่งที่ลำบากหลายๆ ประการ ทางด้านเทคนิค และในด้านจังหวะที่จะทำ เพราะถ้าพูดถึงด้านเทคนิค ฝนที่ทำนี้จะพอลึกเกินไปไม่ได้ ไม่ใช่ว่าฝนแล้งจะบันดาลได้อย่างปาฏิหาริย์ ทำให้มีฝนเพียงพอกับการเพาะปลูกก็ได้ หรือจะแทนการชลประทานที่ขุดเรียบร้อยกว้างขวางก็ไม่ได้ แต่เป็นทางหนึ่งที่มีหวัง สำหรับฤดูกาลที่ควรจะมีฝน และฝนเทียมจะช่วยให้ประคองพืชผล ไม่ให้สิ้นไปพอได้ การทำฝนเทียมนี้เป็นสิ่งที่ใหม่ จึงต้องทำโครงการอย่างระมัดระวัง เพราะว่าสิ้นเปลือง ถ้าทำแล้วไม่ได้ผลจะสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๑๗

๓/.

“...ให้ดำเนินการสำรวจทำเลสร้างฝายต้นน้ำลำธารในระดับที่สูง ใกล้บริเวณยอดเขา มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ลักษณะของฝาย ดังกล่าวจำเป็นต้องออกแบบใหม่เพื่อให้สามารถ กักเก็บน้ำไว้ได้ปริมาณน้ำหล่อเลี้ยงและระดับประคองกล้าไม้พันธุ์ที่แข็งแรง และโตเร็วที่ใช้ ปลุกแซมในป่าแห้งแล้งอย่างสม่ำเสมอ โดยการจ่ายน้ำไปรอบๆ ตัวฝายจนสามารถตั้งตัวได้...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน

๔.

“...หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภคน้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามี น้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะฯ ณ สวนจิตรลดา วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๙

๕.

“... ให้พิจารณาดำเนินการสร้างฝายราคาประหยัด โดยใช้วัสดุราคาถูกและหาง่ายในท้องถิ่น เช่น แบบหินทิ้งคลุมด้วยตาข่าย ช่วยปิดกั้นร่องน้ำกับลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำ และตะกอนดินไว้บางส่วน โดยน้ำที่เก็บไว้จะซึมเข้าไปในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายออกไปทั้งสองข้าง ต่อไปจะสามารถปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่น พันธุ์ไม้โตเร็ว และพันธุ์ไม้ไม่ทิ้งใบ เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ ต้นน้ำลำธารให้มีสภาพเขียวชอุ่มขึ้นเป็นลำดับ...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๒

อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส

๖.

“... ควรสร้างฝายต้นน้ำลำธารตามร่องน้ำ เพื่อช่วยชะลอกระแสน้ำ และกักเก็บน้ำ สำหรับสร้างความชุ่มชื้นให้กับบริเวณต้นน้ำ...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ณ ดอยอ่างขาง เชียงใหม่

๑๑.

“... เรื่องน้ำนี้ ก็เป็นปัจจัยหลักของมวลมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์เท่านั้น แม้สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ทั้งสัตว์ทั้งพืช ถ้าไม่มีก็อยู่ไม่ได้ เพราะน้ำเป็นสื่อ หรือเป็นปัจจัยสำคัญของสิ่งมีชีวิต แม้สิ่งไม่มีชีวิตก็ต้องการน้ำเหมือนกัน มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นอะไรไม่ทราบ เช่น ในวัตถุต่างๆ ใน รูปผลึก ก็ต้องมีน้ำในนั้นด้วย ถ้าไม่มีน้ำก็จะไม่เป็นผลึก กลายเป็นสิ่งที่ไม่มีรูป ฉะนั้น น้ำนี้ ก็ เป็นสิ่งสำคัญ ที่กล่าวถึงข้อนี้ก็จะให้ได้ทราบถึงว่าทำไมการพัฒนา ชั้นแรกหรือสิ่งแรกที่นึกถึงก็ คือโครงการชลประทาน แล้วก็โครงการสิ่งแวดล้อม ทำให้น้ำดี สองอย่างนี้อื่นๆ ก็จะเป็นไปได้ ถ้าหากว่า ปัญหาของน้ำนี้ เราได้สามารถที่จะแก้ไขหรืออย่างน้อยที่สุด ก็ทำให้เรามีน้ำใช้อย่าง เพียงพอ ฉะนั้น การพัฒนานั้นสิ่งสำคัญก็อยู่ตรงนี้ นอกจากนั้นก็เป็นสิ่งที่ต่อเนื่อง เช่น วิชาการ ในด้านการเพาะปลูก เป็นต้น ตลอดจนถึงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม หรือการค้า หรือการคลัง อะไรพวกนี้ก็ต่อเนื่องต่อไป...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๓๒ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

๑๒.

“...โคและกระบือใช้หญ้า สิ่งปลูกภายในเมืองไทย แล้วมีหน้าข้าวเวลามีไถเสีย หรือมี การถ่าย ถายนั่นออกมาทำเป็นปุ๋ยหมักได้อย่างดี ดีมาก ดีที่สุด ดีกว่าปุ๋ยเคมี ฉะนั้นก็ถูกต้องกับ นโยบายที่จะต้องฟื้นฟูเศรษฐกิจของไทย โดยคนไทยในเมืองไทย...”

พระราชดำรัสในโอกาสที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นำคณะกรรมการบริหาร

ธนาคารโค-กระบือ เพื่อการเกษตรตามพระราชดำริ และข้าราชการฯ เข้าเฝ้าฯ

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๐

๑๓.

“...ถ้าทำโครงการอะไรที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ ก็สามารถสร้างความเจริญ ให้กับเขตที่ใหญ่ขึ้นได้ เขตที่ใหญ่ลงท้ายก็จะแผ่ทั่วประเทศได้ แต่เพื่อการนี้จะต้องมีความ ร่วมมืออย่างดีระหว่างทุกฝ่าย ทั้งนักวิชาการและนักปกครอง...”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย ๕ ธันวาคม ๒๕๔๑

๑๔.

“...ทุกวันนี้ประเทศไทยยังมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญ เราต้องรู้จักใช้ทรัพยากรทั้งนั้นอย่างฉลาด คือไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไป โดยไร้ประโยชน์...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องความสามัคคี

๑๕.

ความสามัคคีปรองดองและความมุ่งมั่นเจริญต่อกันนั้น ยังบริบูรณ์อยู่ในจิตใจคนไทย ถ้ามีเหตุการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้น และมีผลกระทบถึงส่วนรวมแล้ว เราจะเข้าใจกัน และร่วมมือกันได้แน่นแฟ้นเสมอ

ในหมู่มชนก็จะต้องมีการไม่ปรองดองอยู่บ้าง แต่ว่าถ้าทุกคนตั้งอกตั้งใจที่จะพยายามรักษาความปรองดองนั้น ก็เชื่อว่าส่วนรวมจะอยู่ได้ ส่วนสำคัญของการปรองดอง ส่วนสำคัญของความเป็นอยู่ที่ดี ก็อยู่ที่การยุติธรรม การยุติธรรมนี้ คือการปฏิบัติอะไรที่ถูกต้องตามธรรมะ หรือยุติธรรม ถ้าฟังดู ก็ยุติในธรรม ยุติในความดีความชอบ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๖.

ถ้าทุกคนร่วมมือร่วมความคิดกัน ในอันที่จะช่วยกันผ่อนคลาญปัญหาและสถานการณ์ที่หนักให้เป็นเบา ไม่นำเอาประโยชน์ส่วนน้อยเข้ามาเกี่ยวข้อง ให้เสียหายถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง เชื่อว่า เราจะสามารถรักษาชาติ ประเทศ และความผาสุกสงบที่เราสร้างสม และรักษา สืบต่อกันมาช้านานนั้น ไว้ได้

ถ้ารวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นหมู่คณะ เป็นประเทศชาติ ปฏิบัติหลักของเมตตา กรุณา อยู่ร่วมกันอย่างน่าเอ็นดู อย่างช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างมีคุณธรรม ชาตินั้นก็จะอยู่ ไม่มีพลังใดที่จะมาฉุฉุนคุณธรรมโดยเฉพาะของเมตตา กรุณา

ความสามัคคีปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับความรักใคร่เผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน จันญาดิ พี่น้อง สองประการนี้ คือคุณลักษณะสำคัญของไทย ที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอด

เป็นอิสระ และเจริญมั่นคงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตราบใดที่เราทั้งหลายรักษาความเป็นไทยนี้ไว้ได้ ชชาติบ้านเมืองก็จะดำรงมั่นคงอยู่ตราบนั้น ความเป็นไทยจึงเป็นสมบัติล้ำค่าที่ชาวไทยเราต้องถนอมรักษาไว้ เป็นนิรันดร์ตลอดไป

วิถีชีวิตของบุคคลนั้น ย่อมมีทั้งภัย ทั้งอุปสรรค ทั้งเคราะห์ร้าย ผ่านเข้ามาเนือง ๆ ยากที่จะหลีกเลี่ยงไม่มีผู้ใดจะอยู่เป็นปรกติสุขอย่างเดียวได้ ทุกคนจึงจำเป็นต้องเตรียมกายเตรียมใจให้พร้อมทุกเวลาที่จะเผชิญ จะต่อสู้แก้ไขความไม่ปรกติเดือดร้อนต่าง ๆ ด้วยเหตุผล หลักวิชา ความถูกต้อง ความรอบคอบ อดทน และด้วยสามัคคีธรรม

ความสามัคคีมีหลัก มีรากฐานอยู่ที่ความเพื่อกันแต่เมตตาที่เรียกว่า เมตตา คือ หวังดีต่อผู้อื่น หวังดีต่อกัน และกรุณา คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าแต่ละคนมีจิตใจที่จะเพื่อกันต่อผู้อื่นแล้ว เชื่อว่าทุกคนจะก้าวสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน และไม่ก่อความเดือดร้อนซึ่งกันและกันด้วย

ถ้าท่านทั้งหลายช่วยกันคิดช่วยกันทำ แม้จะมีการเถียงกันบ้าง ก็เถียงกัน ด้วยรากฐานของเหตุผล และเมตตาซึ่งกันและกัน และสิ่งที่สูงสุดก็คือประโยชน์ร่วมกันคือ ความพหุมีพอกินพอกอยู่ปลอดภัยของประเทศชาติ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องการดำรงชีวิต

๑๓/.

ในการดำเนินชีวิตของเรา เราต้องข่มใจไม่ให้กระทำการสิ่งใด ๆ ที่เรารู้สึกได้ด้วยใจจริงว่า เสื่อม เราต้องฝึกต่อต้านความคิดและความประพฤติกุอย่างที่เราเห็นว่าขัดกับธรรมะ เราต้องกล้าและบากบั่นที่จะกระทำการสิ่งที่เราทราบว่าเป็นความดี เป็นความถูกต้องและเป็นธรรม

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๔.

เราควรพิจารณาศึกษาสภาวะและเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยความฉลาดรอบคอบ ประกอบด้วย เหตุผล ถ้าพบปัญหาก็ร่วมกันปฏิบัติแก้ไข ด้วยการรวมความรู้ความสามารถจากทุก ๆ ฝ่ายมาใช้ในการ ให้ครบถ้วน ให้ถูกต้อง อย่างมีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๙.

ถ้าทุกคนร่วมมือร่วมความคิดกัน ในอันที่จะช่วยกันผ่อนคลายปัญหา และสถานการณ์ ที่หนักให้เป็นเบา ไม่นำเอาประโยชน์ส่วนน้อยเข้ามาเกี่ยวข้องให้เสียหายถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ ของบ้านเมือง เชื่อว่าเราจะสามารถรักษาชาติประเทศ และความผาสุกสงบที่เราสร้างสมและ รักษาสืบต่อกันมาช้านานนั้นไว้ได้

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๐.

เด็กเป็นอันมากมีความรักดีมาแต่กำเนิด จะเรียนจะเล่นจะทำสิ่งใด ก็มุ่งมั่นทำให้ดีเด่น ไม่มีปัญหาอุปสรรคหรือความลำบากยากแค้นใด ๆ จะกีดกันไว้ได้ เด็กเหล่านี้ ผู้ใหญ่ควรสนใจ และแผ่เมตตาเกื้อกูลประดับประดาให้ได้มีโอกาสพัฒนาไปในทางที่ถูกที่ดี ทั้งด้านการศึกษา และจิตใจ เขาจักได้เจริญเติบโตเป็นคนดีพร้อม และเป็นตัวอย่างแก่เยาวชนทั่วไป.

เด็ก ๆ นอกจากจะต้องเรียนความรู้แล้ว ยังต้องหัดทำการงานและทำความดีด้วย เพราะการทำงานจะช่วยให้มีความสามารถ มีความขยันอดทนพึ่งตนเองได้ และการทำดีนั้นจะ ช่วยให้มีความสุขความเจริญ ทั้งป้องกันตนไว้ไม่ให้ตกต่ำ.

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๑.

คนทุกคนมีหน้าที่ต้องทำ แม้เป็นเด็กก็มีหน้าที่อย่างเด็ก คือศึกษาเล่าเรียน หมายความว่า จะต้องเรียนให้รู้วิชา ฝึกหัดทำการงานต่าง ๆ ให้เป็นอบรมขัดเกลาความประพฤติและ ความคิดจิตใจให้ประณีตให้สุจริต แจ่มใส และเฉลียวฉลาดมีเหตุผล เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคน ที่มีความรู้ความสามารถและมีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง.

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๒.

สามัคคี คือ การช่วยกันร่วมมือกันและไม่ทะเลาะกันมากเกินไป สามัคคีหรือการปรองดองกัน ไม่ได้หมายความว่า คนหนึ่งพูดอย่างหนึ่ง อีกคนพูดเหมือนกันหมด ลงท้ายชีวิตไม่มีความหมาย ต้องมีต่างกัน ถ้าอยู่ในหมู่คณะเดียวกันหรือทำงานคณะเดียวกัน ต้องทำงานให้สอดคล้องกัน แม้จะขัดกันก็ต้องสอดคล้องกัน เพื่อให้งานส่วนรวมดำเนินไป มีประสิทธิภาพสูงที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๓.

“...เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาของเศรษฐกิจ การที่ต้องใช้รถไถต้องไปซื้อ เราต้องใช้ต้องหาเงินมาสำหรับซื้อน้ำมันสำหรับรถไถ เวลารถไถเก่าเราต้องยิงซ่อมแซม แต่เวลาใช้นั้นเราก็ต้องป้อนน้ำมันให้เป็นอาหาร เสร็จแล้วมันคายควัน ควันเราสูดเข้าไปแล้วก็ปวดหัว ส่วนควายเวลาเราใช้เราก็ต้องป้อนอาหาร ต้องให้หญ้าให้อาหารมันกิน แต่ว่ามันคายออกมา ที่มันคายออกมาก็เป็นปุ๋ย แล้วก็ใช้ได้สำหรับให้ที่ดินของเราไม่เสีย...”

พระราชดำรัส เนื่องในพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๙

๒๔.

“...เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก ก็จะมีแต่ถอยกลับ ประเทศเหล่านั้นที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่าแบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคีนี้แหละคือเมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔

๒๕.

“...ตามปกติคนเราชอบดูสถานการณ์ในทางดี ที่เขาเรียกว่าเล็งผลเลิศ ก็เห็นว่าประเทศไทย เรานี้ก้าวหน้าดี การเงินการอุตสาหกรรมการค้าดี มีกำไร อีกทางหนึ่งก็ต้องบอกว่าเรากำลังเสื่อมลงไปส่วนใหญ่ ทฤษฎีว่า ถ้ามีเงินเท่านั้นๆ มีการกู้เท่านั้นๆ หมายความว่า

เศรษฐกิจก้าวหน้า แล้วก็ประเทศก็เจริญ มีหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจ ขอโทษเลยต้องเตือนเขาว่า จริง ตัวเลขดี แต่ว่าถ้าเราไม่ระมัดระวังในความต้องการพื้นฐานของประชาชนนั้นไม่มีทาง...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๖

๒๖.

“...เดี๋ยวนี้ประเทศไทยก็ยังอยู่ดีพอสมควร ใช้คำว่า พอสมควร เพราะเดี๋ยวมีคนเห็นว่า มีคนจน คนเดือดร้อนจำนวนมากพอสมควร แต่ใช้คำว่า พอสมควรนี้ หมายความว่าตามอัตภาพ...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๙

๒๗.

“...ที่เป็นห่วงนั้น เพราะแม้ในเวลา ๒ ปี ที่เป็นปีกาญจนาภิเษกก็ให้เห็นสิ่งที่ทำให้เห็นได้ว่า ประชาชนยังมีความเดือดร้อนมาก และมีสิ่งที่จะต้องแก้ไขและดำเนินการต่อไปทุกด้าน มีภัยจากธรรมชาติกระหน่ำ ภัยธรรมชาตินี้เราคงสามารถที่จะบรรเทาได้หรือแก้ไขได้ เพียงแต่จะต้องใช้เวลาพอใช้ มีภัยที่มาจากจิตใจของคน ซึ่งก็แก้ไขได้เหมือนกัน แต่ว่ายากกว่าภัยธรรมชาติ ธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งนอกกายเรา แต่นิสัยใจคอของคนเป็นสิ่งที่อยู่ข้างใน อันนี้ก็เป็นข้อหนึ่งที่ยากให้จัดการให้มีความเรียบร้อย แต่ก็ไม่หมดหวัง...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๙

๒๘.

“...ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม อันเนื่องมาจากมลพิษหรือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเกิดขึ้นในที่หนึ่งที่ใดก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงที่อื่นๆ ด้วย เหตุนี้ ทุกคนทุกประเทศในโลก จึงย่อมมีส่วนร่วมรับผิดชอบอยู่ด้วยกัน ทั้งในการแก้ไขลดปัญหา และปรับปรุงสร้างเสริมสภาวะแวดล้อมให้กลับคืนมาสู่สภาพอันเอื้อต่อการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขของตนเองและเพื่อนมนุษย์...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึก

ในพิธีรับมอบเรือขจัดคราบน้ำมัน ซึ่งรัฐบาลเดนมาร์กน้อมเกล้าฯ ถวาย

วันพุธที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๙

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

๒๔.

“... วันนี้ก็ขอพูดขออนุญาตที่จะพูด เพราะว่าอันมาหลายปีแล้ว เคยพูดมาหลายปีแล้ว ในวิธีที่จะปฏิบัติเพื่อที่จะให้มีทรัพยากรน้ำเพียงพอและเหมาะสม คำว่า “พอเพียง” ก็หมายความว่า ให้มีพอในการบริโภค ในการใช้ ทั้งในด้านการบริโภคในบ้าน ทั้งในการใช้เพื่อการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ต้องมีพอ ถ้าไม่มีทุกสิ่งทุกอย่างก็ชะงักลง แล้วทุกสิ่ง ทุกอย่างที่เราภาคภูมิใจว่า ประเทศเราก้าวหน้าเจริญก็ชะงัก ไม่มีทางที่จะมีความเจริญ ถ้าไม่มีน้ำ ...”

“...โครงการที่คิดจะทำนี้ บอกได้ว่าไม่กล้าพูดมาหลายปีแล้ว เพราะเกรงว่าจะมีการคัดค้านจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งเหล่านักต่อต้านโครงการ แต่โครงการนี้ เป็นโครงการอยู่ในวิสัยที่จะทำได้ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่น้อย แต่ถ้าดำเนินไปเดี๋ยวนี้ อีก ๕-๖ ปีข้างหน้าเราสบาย และถ้าไม่ทำอีก ๕-๖ ปี ข้างหน้า ราคาค่าก่อสร้าง ค่าดำเนินการก็จะขึ้นไป ๒ เท่า ๓ เท่า ลงท้ายก็ต้องประวิงต่อไป และเมื่อประวิงต่อไป ก็จะไม่ทำได้ เราก็จะต้องอดน้ำแน่ จะกลายเป็นทะเลทราย แล้วเราจะอพยพไปที่ไหนก็ไม่ได้ ..“ ... ปัญหาเรื่องภัยแล้งนี้ ดูจะเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ หมู่นี้ก็พูดกันอย่างขวัญเสียว่า อีกหน่อยจะต้องปันส่วนน้ำ หรือแม้แต่จะต้องตัดน้ำประปา อันนี้สำหรับกรุงเทพฯ ฉะนั้น ต้องหาทางแก้ไข เพื่อแก้ไขปัญหานี้ได้วางแผนมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ถ้าหากว่าได้ปฏิบัติตามแผนนั้น ๆ แล้ว วันนี้ก็ไม่ต้องพูดถึงการขาดแคลนน้ำ โครงการโดยเฉพาะนั้นก็มีแล้ว โครงการนั้นได้ยืนยันมาเมื่อเดือนที่แล้ว เมื่ออยู่ที่นครราชสีมาได้วางโครงการที่แม้จะยังไม่แก้ปัญหานี้หรือปีหน้า แต่ถ้าทำอย่างดีในประมาณ ๕ หรือ ๖ ปี ปัญหาน้ำขาดแคลนในกรุงเทพฯ จะหมดไปโดยสิ้นเชิง...”

พระราชดำรัสถึงโครงการกักเก็บน้ำป่าสัก จ.ลพบุรี และ จ.สระบุรี โครงการเขื่อนเก็บน้ำแม่ น้ำ

นครนายก จ.นครนายก โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ณ ศาลาดุสิตดาลัย สวนจิตรลดา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๖

๓๐.

ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้ว่าบางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำได้ มีความสุขก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างหนึ่งของเศรษฐกิจระบบพอเพียง พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓๑.

“...ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรืออำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่างๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะล้าสมัยคนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รู้สึกว่ามันไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยน ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แต่เครื่องก็ไม่ต้องอาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะเดี๋ยวร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐

๓๒.

“เศรษฐกิจพอเพียง...จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกันเชื่อว่า ทุกคนจะมีความพอใจได้...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน ณ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

๓๓.

“...คำว่าพอเพียง มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน..พอมีพอกินนี้แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...”

“...พอเพียงนี้ หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อไม่หรูหรา ก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรทำ สมควรที่จะปฏิบัติ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

๓๔.

“...คำว่า พอเพียง หมายความว่า พอมีพอกินเศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายความว่าผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง แปลจากภาษาฝรั่งได้ว่า ให้ยืนบนขาของตัวเอง หมายความว่า สองขาของเรายืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอยืมของคนอื่นเพื่อที่จะยืนอยู่ คำว่า พอ คนเราถ้าพอในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียง อาจมีมาก อาจมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...”

พระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสที่คณะบุคคลเข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

๓๕.

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากวารสารชัยพัฒนาประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๔๒

๓๖.

“...ไฟดับ ถ้ามีความจำเป็น หากมีเศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที่เรา มีเครื่องปั่นไฟก็ใช้ปั่นไฟ หรือถ้าชั้นโบราณกว่า มีดก็จุดเทียน คือ มีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเอง ร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นสิ่งทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน ถ้ามีการช่วยกัน แลกเปลี่ยนกัน ก็ไม่ใช่พอเพียงแล้ว แต่ว่าพอเพียงในทฤษฎีในหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒

๓๗.

“...โครงการต่างๆ หรือเศรษฐกิจที่ใหญ่ ต้องมีความสอดคล้องกันดีที่ไม่ใช่เหมือนทฤษฎีใหม่ ที่ใช้ที่ดินเพียง ๑๕ ไร่ และสามารถที่จะปลูกข้าวพอกิน กิจกรรมนี้ใหญ่กว่า แต่ก็ยังเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน คนไม่เข้าใจว่ากิจกรรมใหญ่ๆ เหมือนสร้างเขื่อนป่าสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ห่างไกลจากเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่จริงแล้ว เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒

๓๘.

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ ๒๐๐-๓๐๐ บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉันเศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดู แต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟุ่มเฟือยเปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสตางค์ใส่ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป...”

พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล

๑๗ มกราคม ๒๕๔๔